Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 147 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ 1884 (Ն. Տ.) 10 ՅՈՒԼԻՍ 17 ՌԱՄԱԶԱՆ 1301

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Ծանուցմանց տողը մէկ անգամի համար 3 ղուրուշ․ երկու անգամի համար 2 ղուրուշ, և աւելի անգամներու համար գին ըստ պայմանի կ'ըլլայ։

Օրագրիս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն պէտք է ուղղել

Առ խմբագրութիւն ԱՐԵՒԵԼՔ օրագրի

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ. Ղալաթիա, Նորատունկեան խան․ իսկ դրամականներն հետևեալ հասցէին

درعلیه ده غلطه ده نورادونکیان خانده {ارەولك}

غزته‌سی اداره‌سنه

40 ՓԱՐԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ	համար	Տարեկան	դրշմեալ	արժէք	200
»	»	Վեցամսեայ	»	»	100
»	»	Եռամսեայ	»	»	50
»	»	Միամսեայ	»	»	20
»	»	Հատավաճառ			4
Գաւառաց	համար	Տարեկան	»	»	240
»	»	Վեցամսեայ	»	»	120
»	»	Եռամսեայ	»	»	60
Օտար	Երկիրներ	Տարեկան	Ֆրանք		56
»	»	Վեցամսեայ	»		28

Դուրս ղրկուած լրագրաց ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

40 ՓԱՐԱ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄՇՈՅ ՎԱՆՔԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Մշոյ Ս. Կարապետի մեծ վանքին և շրջակայ վանուց վիճակն հանրային ուշադրութեան արժանի է։ Բաւական ժամանակէ հետէ անախորժ լուրեր կուգան Տարօնոյ վանքերէն։ Ս. Կարապետի Միաբանութեան մէջ գժտութիւնք ու ներքին խռովութիւնք անպակաս են։ Միաբանութիւնն այժմ կը բաղկանայ միայն 15 եկեղեցականներէ, որք միմեանց դէմ փոխ առ փոխ բողոքներ կը բառնան առ Պատրիարքարան։ Հայաստանի ո՛չ մի կէտէն այնչափ յաճախակի հեռագրեր կուգան ի Պատրիարքարան որչափ Ս. Կարապետէն, և կրնայ ըսուիլ թէ, յորմէ հետէ ելեկտրականութիւնն սկսաւ գործածուիլ ի դիւրութիւն հաղորդակցութեանց, տեղէ մը ուրիշ տեղ չփոխադրեց այնչափ անհաճոյ և տաղտկալի գեկուցումներ, որչափ Մշոյ մեծ վանքէն ի Կ. Պոլիս։

Խրիմեան սրբազան, Գարեգին վարդապետ Սրուանձտեանց և հանգուցեալ Մամբրէ եպիսկոպոս եղան վերջին վանահարք Ս. Կարապետի։ Այս վանք բարւոքման կարօտ վիճակի մը մէջ մնացած էր միշտ․ բայց մանաւանդ իւր վերջին վանահօր վախճանումէն ի վեր, մատնուած կը տեսնենք անիշխանութեան բազմադիմի չարեաց։

Մշոյ Ս. Կարապետ ամբողջ Հայաստանի մեծագոյն և կարևորագոյն վանքն է։ Եթէ չլինէր Երուսաղէմի յատուկ կարևորութիւնն իբրև տէրունական վայր, կ'ըսէինք թէ Հայ Ազգին կարևորագոյն վանքն է Ս. Կարապետ։ Այսու հանդերձ, Հայրենի հողին վրայ կեդրոնական տեղ մը բռնած դիրքով, Ս. Կարապետ ինչ ինչ նկատմամբք Ս. Յակոբայ վանքէն ալ կարևորագոյն է։

Ամբողջ պատմութիւն մ'ունի Ս. Կարապետ։ Այդ հաստատութիւն խառնուած է ազգային կենաց փոթորկալից դէպքերուն հետ․ մասնակցած է շրջակայ երկրին բազմայոյզ ճակատագրոյն, և եղած է միութեան կապ մը անցելոյն և ներկային միջև։ Յիշելով փառաւոր հաստատութեանդ անցեալն, և խորին յարգանքը զոր ընդ միշտ կը վայելէ Հայաստանի ամեն կողմանց Հայոցմէն և մինչև իսկ այլազգի բնիկներէն, անհնար է չզգալ խորին ցաւ Ս. Կարապետի այժմեան տխուր վիճակին համար, որ օր ըստ օրէ յանչքութիւն կը դիմէ շնորհիւ յոռի մատակարարութեան, վարչական անհոգութեան և Միաբանական անմիութեանց ու գժտութեանց։

Ս. Կարապետի հետ կապակցեալ են և անոր ճակատագրոյն մասնակից՝ Տարօնոյ ուրիշ վեց վանքեր, որոց անուանք այլ և այլ առիթներով կը յիշատակուին սոյն ազգային լրագրաց մէջ։ Սոյնք են․ Ս. Յովհաննու վանք․ Ս. Առաքելոց վանք, ուր պահ մը Արուեստաւորաց ընկերութիւնը բացաւ Երկրագործական դպրոց մը․ Կոփայ Ս. Դանիէլի վանք, ուր երբեմն Միացեալ ընկերութիւնք հիմնեցին գիշերօթիկ վարժարան մը․ Մատնայ վանք, Ս. Աղբերիկ վանք, և ի Սասուն՝ վանքն Մառին Առաքելոյ։

Բայց Ս. Կարապետ ինքնին է ահագին և պատմական գեղեցիկ շէնք մը, յոյժ ընդարձակ հողերով, արտերով, անտառներով ու մարգերով շրջապատեալ, որք իւր ստացուածքն են։ Ս. Կարապետէ երթալ մը, յոր կողմ ալ ճամբորդէ, հազիւ կրնայ երկու ժամէն դուրս ելնել վանական հողերէն։ Հետևապէս, ուղիղ գծի մը վրայ, Ս. Կարապետի հողերուն մէկ ծայրէն միւսը չորս ժամու հեռաւորութիւն է, և ձիաւոր մը առաւօտէն մինչև երեկոյ չի կրնար անոնց շուրջը պտըտիլ։

Ս. Կարապետի հասոյթք երեք տեսակ են․ Ուխտաւորներ, Կալուածներ և Պտղի։ Ամենայն յոռի մատակարարութեամբ, գողութեամբք ու յափշտակութեամբք հանդերձ, ասոնք այժմ կ'արտադրեն տարին առնուազն 6,000 ոսկի, (թէ՛ դրամ և թէ՛ պաշար)։ Վանքին հասոյթք ընդունակ են աճելու և մինչև 9,000 ոսկւոյ հասնելու։ Մեծաթիւ տեսիլ է ուխտաւորաց գալուստն ի Ս. Կարապետ։ Երեք մեծ տաղաւարներ ունի Մշոյ Ս. Կարապետ․ Վարդավառ, Աստուածածին, Խաչվերաց։ Այս երեք տօներու առթիւ, Հայաստանի ամեն կողմերէն, և մինչև իսկ Սիւնեաց երկրէն, կուգան հարիւրներով հեծեալ ուխտաւորներ, որք երբեմն մինչև 3,000 ոսկւոյ գումար մը կը բերեն վանքին։ Հարկաւ բացառութիւն են պատերազմի, սովի և այլ մեծ աղետից տարիները։ Ս. Կարապետ միւս վեց վանքերէն ալ կ'առնու տարեկան եկամտից մէ մասը։

Արդ, ի՞նչ կ'ընէ Ս. Կարապետ իւր այս պատկառելի հասոյթներով։— Աւելի քան 200 հոգի կ'ապրին վանքէն, միաբան, սպասաւոր, հովիւ, հողագործ, պահապան, եւայլն։ Կարևորութիւն պէտք չէ տալ «պահապանաց»․ որովհետև 200 այր պարունակող վանք մը երբեմն կը կողոպտուի 20-25 ձիաւոր աւազակներէ, որոց դէմ հարկաւ ոչինչ կը զօրեն երկու զինուորները, զորս վանքին Միաբանութիւնը տեղական կառավարութենէն խնդրելու և վանքին մէջ պահելու խոհեմութիւնն ունի։ Այս պատահական անապահովութեան հետ միանալով վանքին մշտական դարձած յոռի մատակարարութիւնք, կը տեսնենք որ մերթ ընդ մերթ այլոց ձեռամբ կը գրաւուին վանքին հողերն, և Միաբանութիւնը չի կրնար վերստանալ զայնս։ Այս կողմէ կայ ուրեմն մանաւոր վտանգ մը, որոյ առաջն առնելու համար եւս կարևոր է պատշաճ և զօրաւոր Տնօրէնութիւն մը տալ Մշոյ Ս. Կարապետի վանքին։

Վանքին բոլոր հասոյթներ հազիւ կը բաւեն շռայլօրէն և անտնտեսաբար կառավարուող ծախուց։ Ի բաց առեալ ինչ ինչ կառավարական տուրքեր, որոց վճարում մէջն է նեղութեան Միաբանական խորհրդոյ և տեղական կառավարութեան միջև, վանքը պարտք չունի, թէև յարակից միւս վանքեր սկսած են պարտք ունենալ, և մինչև անգամ լսուեցաւ մօտերս թէ Ս. Յովհաննու վանքն ուզեր է նպաստ հաւաքել Ազգէն, և Պատրիարքարանն իրաւամբ չէ արտօներ։ Ս. Կարապետի միակ արդիւնաւոր և օգտաւէտ ծախքն է նախակրթարանի մը պահպանումն, ուր կը կրթուին 30 տղայք։ Դասատուք սովորաբար դուրսէն բերել կը տրուին, վասն զի ուսուցչական պաշտօն վարելու չափ ձեռնհաս վարդապետք չեն գտնուիր միշտ Միաբանութեան մէջ։

* * *

Ահա՛ մեծ վանք մը, ահա՛ մեծ հասոյթ մը միակ Միաբանութեան մը ձեռք, հասոյթ որ սակայն կրնայ ճոխանալ, և սակայն ի՞նչ օգուտ կը քաղէ Ազգն, Եկեղեցին և Հայ Կղերն, որոյ անդամք սովոր են միշտ պերճիմաստ ողբեր արտասանել Ազգին անտարբերութեան վրայ, որ, կ'ըսեն, չուզեր դրամ տալ իւր եկեղեցականութեան վիճակին բարւոքման համար, կղերական դպրոցի մը բացման համար, կրօնական նուիրակներու պէտքն հոգալու համար, և այլն։ Բայց ո՞ւմ Ազգն տալու դրամ և նպաստ կուտայ քան իւր եկեղեցական մարմնոյ։ Միթէ բոլոր այն գումար զոր Հայ Ազգը կուտայ իւր Եկեղեցւոյ պիտոյից համար՝ Պատրիարքարանի Սնտուկին տրուած տարեկան 3,000 ոսկի՞ն է միայն, որպէս զի անոր վրայ անկենք աչքերնիս։ Ո՛չ ապաքէն Մշոյ Ս. Կարապետ միակ չէ իւր տեսակին մէջ․ ո՛չ ապաքէն Հայաստանի մէջ և Հայաստանէ դուրս ունինք շատ վանքեր, որք ամեն տարի զանազան անուամբք կ'առնեն կլորիկ հասոյթներ, որոցմէ չեն ուզեր բաժին հանել ի շինութիւն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ և ի զարգացումն Հայ եկեղեցականութեան։ Ո՞վ կը հարցունէ Բարձր Հայոց, Եկեղեաց, Վասպուրականի, Փոքուն Ասիոյ և մինչև իսկ Կ. Պոլսոյ մօտ Արմաշի պէս մեծ վանուց վիճակն։ Ո՞վ կը փնտռէ անոնց հաշիւն, և ո՞ր եկեղեցական կը փորձէ վանական այս բարեկեցիկ հաստատութիւններէ օգուտ քաղել Հայ եկեղեցականութեան մտային և բարոյական բարգաւաճման համար։ Երբ Ազգն այսչափ վանքեր կը պահէ՝ ուրեք ուրեք պէտք եղածէն աւելին տալով անոնց, արդարութի՞ւն է միթէ ելնել գանգատիլ թէ Ազգն անտարբեր է իւր եկեղեցականաց պէտքերուն, և կեդրոնական Վարչութեան դէմ բողոք բառնալ թէ ինքն ալ այս ընդհանուր անտարբերութեամբ վարակեալ իւր անձնական նպաստովը մեծ բաժին մը չի հաներ նոյն ծառայութիւնը մատուցանելու համար Հայ եկեղեցականութեան, զոր եկեղեցականութիւնը լաւ կրնար ունենալ վանքերէն։ Ցաւալի է որ մեր եկեղեցական դասն իւր բացարձակ իշխանութեան ներքև գտնուող այս վանական հաստատութեանց դեռ ո՛չ միայն մէջ ճշգրտապէս ընդունած է իւր էական պարտականութիւններ, և մանաւանդ այս պահուս ո՛չ մի վանք իրական օգուտ մը կ'ընծայէ Հայ եկեղեցականութեան կրթութեան, դաստիարակութեան ու տակաւ բարւոքման տեսութեամբ։ Հարուստ և մեծ վանքեր մեր եկեղեցականաց ձեռաց մէջէն եղած են հանգիստ օրեր անցունելու, ուտելու, խմելու, և իրարու հետ կռուելու, և իրենց կաշիներով Պատրիարքարանի ժողովոց նիստերն և լրագրաց էջերը գրաւելու։

Կը յուսացուի տարին 300 ոսկւոյ փոքրիկ մը հրաւէրներ գործել Հայ եկեղեցականութեան վիճակին բարւոքման ճամբուն մէջ, և մտածել չուզուիր որ այդ գումարի տասնապատիկն ամեն տարի ապարդիւն կ'երթայ կը վատնուի այն վանական հաստատութեանց մէջ, որք ինչպէս յանցելումն եղան Հայ եկեղեցականութեան զարգացման կեդրոնները, ներկային մէջ եւս կրնան և պարտին լինել գլխաւոր կեդրոնք այս եկեղեցական վերածնութեան։

Մեք մեր մասին գոհ կը լինէինք եթէ Հայ եկեղեցականութիւնն հատուցանէր նոյն չափով որով կ'ստանայ Ազգէն․ զի կը կարծենք թէ, ամեն հաշիւ ընելէ յետոյ, աւելի Հայ եկեղեցականութիւնը պարտաւոր կը մնայ Ազգին քան Ազգն՝ իւր եկեղեցական դասուն։ Յանձնար է մանաւանդ այս գիտողութիւնը չընել երբ մեր խօսք Մշոյ Ս. Կարապետի վանուց վրայ է, որ ազգային այնչափ առատ նուիրատուութեանց և նպաստից հաւաքածոյ, բաւական տարիներէ հետէ ուշ այլ ինչ է բայց եթէ բոյն մը եկեղեցականութեան անվայել գժտութեանց ու խռովութեանց, որք Հայ կղերին պատիւը կը կորսեն և Ազգին կարևոր շահերը կը վտանգեն։ Կը խնդրենք թէ՛ Ազգային Ժողովէն և թէ՛ Կեդր. Վարչութենէն՝ իրենց խորին ուշադրութիւնը դարձնել Հայաստանի այս կարևոր կէտին վրայ, և թոյլ չտալ որ Ս. Կարապետ երկարագոյն ժամանակ թատր հանդիսանայ աղետալից անիշխանութեան ու անկարգութեան։ Պէտք է հոգ տանիլ որ այս վանք ալ օր մը Երուսաղէմի վանքին պէս փորձանք մը մը չլինի Ազգին գլխուն, և բարգաւաճ վիճակէ մը հետզհետէ չխոնարհի պարտուց ներքև ընկճեալ և կործանման ու քայքայման կէտին հասած հաստատութեան մը վիճակին։ Ս. Կարապետ ունի բազմադիմի նշանակութիւններ։ Անտարբեր չլինինք Հայաստանի այս վանական դերագոյն հաստատութեան նկատմամբ։ Ո՛չ միայն անկարգութեանց առաջն առնելու, այլ և վանքն և իւր հասոյթներ առաւել արդիւնաւոր գործելու միջոցներուն վրայ պէտք է խորհիլ։ Ձեռնք յուսար թէ Վանօրէից Խորհուրդն աւելի երկար ժամանակ լռութիւն պահէ, և գործօն դեր մը չստանձնէ երբ այսպիսի մեծ պարտականութիւն մը կայ իւր վրայ։ Ներքին և արտաքին պարագայներ զմեզ կրօնական հատուածականութիւն մ'բռնած են։ Այսպիսի դիրք մը ունի իւր առաւելութիւններ ու թերութիւններ։ Օգուտ պարտինք քաղել առաւելութիւններէն, հակնալով վանական հաստատութեանց նշանակութեան ազգային և եկեղեցական բարենորոգմանց նկատմամբ։ Եկեղեցականութեան վերակենդանումը վանօրէից մէջ է։ Ազգը շատ ունի իւր եկեղեցական մարմնոյ վերակենդանման մէջ, և իւր հոգածութեան գլխաւոր առարկաներէ մին պէտք է ընէ վանական բարենորոգումը։ Բայց սակի, վանքերը կը ներկայացնեն նիւթական մեծ հարստութիւն մը, որոյ արժէքը կ'աւելնայ ժամանակին և երկրին ընդհանուր պայմանաց փոփոխման հետ։ Վանքերը կառավարելու մեր դրութիւնն ալ այն ընդհանուր պայմանաց պարտինք համաձայնեցնել՝ ցաւալի կորուստներ չընելու համար, և ապագային մէջ ազգային այս մեծ հարստութիւններէն եւս առաւել օգտուիլ կարենալու համար։ Վերջապէս, ուշադրութիւն պէտք է Վանօրէից վրայ, և մանաւանդ Մշոյ Ս. Կարապետի վանքին վրայ։

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

106

ԽԱԶԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Թ.

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

— Երկիւղ չը կա՞յ Նրա մօտ մտնելու։

— Զգուշութիւնը վատ բան չէ։

— Ուրեմն կապեցէք Նրան։

Ծերունի սպասաւորը ներս մտաւ, ինձ կաշկանդեց։ Քանի րոպէից յետոյ Նրա մօտ և նոյն օրիորդը։ Այդ Նէնէն էր, իսկ և իսկ Նէնէն։

Այժմ ես իմ կատարեալ դերի մէջն էի, ոչ իբրև կեղծ խելագար, այլ իսկապէս ինձ տիրեց մի տեսակ խելագարութիւն։ Ես մոռացայ բոլոր այն պայմանները, որով Նա ըսկզբից նախազգուշացրել էր ինձ։ Ես ամեն բան մոռացայ և միայն տեսնում էի իմ առջև սիրելի աղջկան, որին նուիրել էի իմ սրտի ամենաջերմ զգացմունքները, — տեսնում էի, և կատաղութիւնը տիրում էր ինձ, թէ ինչու ես չէի կարող գրկել Նրան, ինչու չէի կարող ասել․ «Ահա մենք դարձեալ գտանք միմեանց, ապրենք միասին և կեանք վայելենք»... Եթէ առաջվայ ուժս կորցրած չը լինէի, ես անպատճառ կը կտրատէի այն շղթաները, որոնցմով կապված էին իմ ձեռքերն ու ոտները, և Նրան կը սեղմէի իմ կուրծքին, ասելով․ «մենք այլ ևս չենք բաժանվի միմեանցից»... Բայց ես միայն գոռում էի, գոչում էի, աղաչում էի արձակել ինձ, սպառնալիքներ էի կարդում, այս կողմ ու այն կողմ էի նետվում, խնդրում էի Նէնէից, որ գոնէ ինքը մօտենայ ինձ։ Նա քաշվեցաւ դէպի դուռը ասելով․

— Խղճալիի դրութիւնը ամենևին չէ փոխվել...

— Նա միայն ձեզ տեսնելու ժամանակ այսպէս անհանգիստ է լինում... նկատեց ծերունի սպասաւորը։

— Այդ իրաւ է... պատասխանեց օրիորդը առանց շփոթվելու։ — Խելագարները զանազան տեսակ ցընորքներ ունեն․ դա, երևի, իմ մէջ գտնում է նմանութիւնը մի որ և իցէ կնոջ, որի հետ կապեր է ունեցել․

— Ճշմարիտ է, խելագարները զանազան տեսակ ցնորքներ ունեն, — համաձայնվեցաւ ծերունի սպասաւորը։ — Մենք ունենք մէկը, որը ամեն անգամ ինձ տեսնելիս, յարձակվում է իմ վրա, որ կտրատէ ինձ։ Միւս սպասաւորները Նրա մօտ մտնելու ժամանակ հանգիստ է։ Նա միշտ երեւակայում է մի ինչ-որ ընկերին, որ Նրան մատնել է, և իմ մէջ Նրա նմանութիւնն է գտնում։

Օրիորդը կանգնեց և հազիւ լսելի ձայնով ասաց ծերունու ականջին․

— Տեսէք, եթէ ես այժմ երեսս ծածկեմ և մօտենամ Նրան, Նա այլ ևս այնպէս չի անի։

Ես, իրաւ որ, այժմ հանգիստ էի, հասկանում էի Նրա դիտաւորութիւնը, հասկանում էի, որ իմ անխոհեմ վարմունքով մատնում էի Նրան։ Նա երեսի քօղը ցած ձգեց և կամաց մօտեցաւ փոքրիկ սեղանին, որ դրած էր իմ գլխի մօտ։ Նրա վրա մի ամանի մէջ ջուր էր դրած և մի կտոր հաց։ Նա վերառեց ջրի ամանը, հոտոտեց և, դառնալով դէպի սպասաւորը, ասաց․

— Այդ ջուրը բոլորովին թարմ չէ, պէտք է փոխել։

— Կը փոխեմ, օրիորդ, — պատասխանեց ծերունին։

— Այս րոպէիս փոխեցէք։

Ծերունին վեր առեց ամանը և հեռացաւ։

Նա շղթաները մօտեցրեց իմ շրթունքներին և հազիւ լսելի ձայնով ասաց․

— Կարդա այդ տոմսակը և սպասիր ինձ...

Նա դրեց իմ բարձի տակին մի թղթի կտոր։ Կորիդորից լսելի եղաւ ծերունի սպասաւորի ծանր քայլերի ձայնը։ Նէնէն հեռացաւ ինձանից և մօտեցաւ դրանը։ Ծերունին բերեց ջուրը, դրեց իր տեղում։

Նա կրկին անգամ նայեց իմ երեսին և հեռացաւ։ Ա՜խ, ո՜րքան սրտաշարժ խօսքեր կային այդ լուռ նայուածքի մէջ... Դրսից լսելի եղաւ Նրա պատուէրը սպասաւորին․

— Հիմա կարող էք արձակել նըրան, միայն դռները կողպած պահեցէք։

Ծերունին ներս մտաւ, բացորեց իմ ձեռքերն ու ոտները, և դուրս գնաց, իր ետևից դուռը կողպելով։ Ես իսկոյն վերառի բարձի տակում թողած տոմսակը և սկսեցի կարդալ։ Նրա բովանդակութիւնը խիստ կարճ էր, երկու տող միայն, բայց այդ երկու տողը պարունակում էր իր մէջ ինձ համար անսահման բախտաւորութիւն։

«Մնացէք, կիրակի գիշերը, երկու ժամին, սպասիր ինձ, ես քեզ մօտ կը լինեմ։ Նէնէ»։

Հարիւր անգամ կարդացի այդ երկու տողը, հարիւր անգամ շըրթունքիս վրա սեղմեցի, բայց դարձեալ չէի կշտանում։ Նրանից, այդ անշունչ թղթի կտորից, փափչում էի առնել սրտիս կարօտը։ Նրա մատները էին գրել․ Նրա սիրտն էր դրած Նրա մէջ։ Բայց ո՞վ սովորեցրեց Նրան գրելը...

Հիւանդանոցի այն մասը, ուր այժմ փակված էի ես, բաժանված էր միւս մասերից․ այստեղ պահվում էին միայն խելագարները և վարակիչ ախտերով հիւանդները։

Նէնէն այլ ևս չը յայտնվեցաւ։ Մինչև կիրակի գիշեր եւս չորս օր կար։ Այդ չորս օրը աւելի երկարաձիգ էր թւում ինձ, քան թէ չորս տարի։ Բայց անհամբերութիւնը սովորում է սպասել։ Ես խորին անձկութեամբ սպասում էի։

Բժշկապետը նոյնպէս չէր յայտնվում, երևի, նա ինձ բոլորովին մոռացած էր համարում։ Միայն երբեմն մտնում էր ծերունի սպասաւորը և իր շատախօսութիւններով զբաղեցնում էր ինձ։ Այդ բարեսիրտ ծերունին այնքան երկար տարիներ ծառայել էր հիւանդանոցում, որ համարեա կէս բժիշկ էր դարձել։ Նա ծաղրում էր ֆելդշերների կատարած յիմարութիւնները, ծաղրում էր դեղատնի աշխատութիւնը, թէ ինչպէս Նա շատ անգամ խառնում է դեղերը և թոյնը հասարակ քինայի փոխարէն է տալիս։ Պատմում էր զանազան սարսափելի դէպքեր, որ առաջ էին եկել՝ կամ դեղերը խառնելուց, կամ Նրանց չափն ու կշիռը չը հասկանալուց։ Ափսոսանում էր, որ նոր բժշկապետը առաջարկել է փոխել այդ բոլոր «անպիտաններին» և դիտաւորութիւն ունի նոր կարգեր մտցնել հիւանդանոցի մէջ։ Նա հիացած էր նոր բժշկապետով և միշտ կրկնում էր մի և նոյն խօսքերը Նրա տիկնոջ և մանկահասակ օրիորդի մասին։

Վերջապէս, եկաւ կիրակին։ Ես սարսափելով մտածում էի, թէ ինչպէս պէտք է անցկացնեմ այդ օրը, թէ ինչպէս պէտք է սպասեմ մինչև գիշերվայ ժամի երկուսը։ Իսկ այնօր, որպէս կարծում էի, ինձ համար այնքան ծանր չանցաւ։ Համբը թոյլտւութիւն էր խնդրել ինձ տեսնելու, եկաւ և ժամերով մնաց ինձ մօտ։ Թէև այժմ Նրա փիլիսոփայութիւնները շատ հետաքրքրական չէին ինձ համար, բայց այնուամենայնիւ, Նրա այցելութիւնը բաւական մխիթարեց ինձ։

Համբը ինձ մօտ եղած միջոցին ներս մտաւ բժշկապետը։ Նրան ես ճանաչեցի, թէև այժմ փոքրիկ մօրուք ունէր։ Զարմանալի բան է կեանքի մէջ դէպքերի հանդիպումը։

ՐԱՖՖԻ

(Շարունակելի)

ժամանակ, դժնդակ կլիմայի մը տակ, խեղճ ծերունի մը Բօլինից ամայի ուղիներէն միայն եղբը պահած, սառնաշունչ հովին առջև, հազիւ իւր մերկութիւնը ծածկող ցնցոտի մը վրան ունենալով։

մացեր էր, և իմ նեղած միջոցիս ձիւնը հալելով գլխ կամաց կամաց մինչև գետինն իջուցեր էր։ Իսկ մաթին մէջ ծառաբան կարծած՝ զանգակատան գագաթին հովացեցներ էր։ Առանց այլ եւս տարակուսելու՝ սա արտաքնակ-

Նոյն մէջ կը մնայ քանի որ կ'ուտէր։ Այսպիսի գեղեցիկ սաեն մը չէի կըրնար փոխել․ խոկումն խաղաղանաւ և ամենայն զղջումներ գայլը հարուածել սկսայ։ Այս անակնկալ ծեծը զարհուրեցուց [illegible], և առաւել ա-

քան կըկասիր լատիներէն և յոնարէն մը, և քան ֆրանսացի դեղեցկանաց անուշահոտութիւնները, ծեքծեքումներն ու [illegible]։

Որովհետև բաւական ժամանակ անցաւ մինչև որ պաշտօնի մտայ, երկու

ճաև նշմարած էի [illegible] թեան ընելու [illegible] թուոյն մէջ [illegible] կրնայ լինել, եթէ ունենալ, կ'ըսէ՞ր այդ փառօքով [illegible] նշմարեցի [illegible] ինչ ընդհանուր ժամանակ միայն [illegible] յետոյ, անցնելք Ծադուհւոյն։

[illegible] որք անմիջ [illegible] բարգաւաճ և հրաշ [illegible] բախանութիւն, [illegible] ի գիր — Թուղ [illegible] (Շար [illegible]

Ցուլիս 11 Դրի— [illegible] գալձակ (Բ. Դասու). — Հայե [illegible]

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Քաղաքական ու Կրօնական ժողովներն երէկ ուրոյն ուրոյն նիստ ըրեր են յետոյ, խառն գումարեալ։ Այս ժողովոց արդեանց ու տնօրինութեանց վրայ մեր ստացած մասնաւոր տեղեկութիւններէն հետեւեալ քաղուածը կը հրատարակեմք։

Խառն ժողովս բաւական զբաղեցաւ՝ Նիկիոյէն Շիշմանեան Գեր. Տ. Ղեւոնդ եպիսկոպոսի կողմանէ առ Ամեն. Ս. Պատրիարքն ուղղեալ մէկ հեռագրովն, որով յիշեալ եպիսկոպոսը զարմանք յայտնած է, թէ մինչդեռ ինքն իւր վիճակն (Պիլէճիկ) վերադառնալու համար հրաման կը խնդրէր Ս. Պատրիարք Հօրէն, Խառն ժողովը միջամտելով հեռագրով Պոլիս կը կոչէ զինքը։ Խառն ժողովս, այս հեռագրէն զատ իմանալով նաեւ թէ Տ. Ղեւոնդ եպիսկոպոսի գրգռմամբ ի Պիլէճիկ հանրագրութիւն մը կը պատրաստուի՝ ազգային կեդրոնական վարչութենէն նորա վերադարձն ու վերահաստատութիւնը պահանջելու համար, եւ թէ Տ. Ղեւոնդ եպիսկոպոս գրած է ի Պիլէճիկ առ Արժ. Տ. Յովսէփ Ծ. վարդապետ Սարաճեան՝ որ մինչեւ ցհասանիլ իւր ձեռնամուխ չըլլայ յորեւէ խնդիր, Խառն ժողովս անդրդուելի մնալով իւր որոշման մէջ՝ հարկ համարեցաւ դարձեալ հեռագրել առ Գեր. Շիշմանեան որ հնազանդի եւ ուղեւորի ի Պոլիս, եւ ընդ նմին որոշեց Բ. Դրանէն հրամանագիր հանել՝ Սարաճեան Տ. Յովսէփ վարդապետը Պիլէճիկի առաջնորդական փոխանորդութեան պաշտօնին մէջ հաստատելու եւ տեղական կառավարութեան ծանօթացընելու համար։ Կը լսեմք թէ ազգային վարչութիւնը քանի մը տարի հոգեւորական ու եկեղեցական պաշտօնավարութենէ պիտի զրկէ զԳեր. Շիշմանեան, եթէ ըմբոստ գտնուի եւ ի Պոլիս չուղեւորի ըստ այս վերջին ազդարարութեան վարչութեան։

Խառն ժողովս ո՛չ սակաւ զբաղեցաւ՝ Երզնկայի Առաջնորդ Գեր. Տ. Հմայեակ եպիսկոպոսի հեռագրովն ալ, որ երկու օր յառաջ յանձնեկեալ հասած է ի Պատրիարքարան։ Յայտնի է, թէ յիշեալ Առաջնորդն վերջին անգամ Երզնկա դառնալէն հետէ քանիցս հրաժարական տուած է՝ անձնական վատառողջութիւն եւ տեղւոյն կլիմայի անյարմարութիւնը պատճառելով, իսկ ազգային վարչութիւնն ամեն անգամ հեռագրած եւ գրած է առ նա՝ չըլնել չխախտել վիճակէն, չլքանել ժողովուրդը, եւ եթէ ապաքէն օդափոխութեան պէտք ունի՝ Երզնկայի առողջարար վիճակին մէկ յարմարագոյն կողմն օդափոխութեան երթալ հովանայ։ Արդ՝ Նորին Գերապատուութիւնն, հակառակ այս ամենայն խաղաղ ազդարարութեանց Վարչութեան, վերջին անգամ հեռագրած է ի Պատրիարքարան, թէ իրեն անհնար լինելով յարմարիլ Երզնկայի կլիմային հետ, կուղեւորի Մշոյ Ս. Կարապետ վանքն յուխտ եւ յօդափոխութիւն, եւ արդարեւ ուղեւորեր է առանց սպասելու Վարչութեան պատասխանին։ Առաջին այս հեռագրոյն վրայ երէկ որոշեր է Խառն ժողովս՝ հեռագրել առ Գեր. Հմայեակ եպիսկոպոս, որ կարելի եղածին չափ փութով կատարէ ուխտն ու օդափոխութիւնն եւ վերադառնայ յԵրզնկա առ ժողովուրդն։ Կը լսեմք, թէ ժողովոյն մէջ առաջարկուեր է, որ այս առթիւ ծանօթութիւն ուղղուի Տ. Հմայեակ եպիսկոպոսէն՝ Մշոյ Ս. Կարապետ վանուց վերջին անցքից վրայ, բայց այսպիսի պաշտօն մը նմա յանձնել եւ նորա անհրաժեշտ ուղեւորութեանց նուիրագործել պատշաճ չէ դատուեր։

Երուսաղեմայ պարտուց բարձման համար, զինուորական տուրք հետ դասաւորեալ ազգայիններէ հաւաքելի նպաստի խնդիրն ալ երէկ դարձեալ խորհրդակցութեան նիւթ եղաւ Խառն ժողովոյ մէջ։ Ըստ առաջարկութեան դիւանաց Կրօնական ու Քաղաքական ժողովոց, որոշուեցաւ խնդիրն ըստ օրինի մատուցանել Ազգային ժողովոյ առաջիկայ նստին, եւ Կրօնական ու Քաղաքական ժողովոց ատենապետաց յանձնուեցաւ պէտք եղած բացատրութիւններն ու ծանօթութիւնները տալ յատենի ժողովոյն, յետաձգելով նպաստին բաշխման ու հանգամանութեան գործառնութեանց որոշումն։

Կիմանամք, թէ Ազգային ժողովոյ առաջիկայ նիստը դռնփակ ընել պիտի առաջարկուի։

Կարնոյ նորընտիր գաւառական վարչութիւնն, գաւառական Տնտեսական խորհուրդը կազմած է հետեւեալ անդամներով․

Պապիկ Էֆ. Խաչիկեան Ատենապետ
Կարապետ » Տէրպէրեան Ատենադպիր
Կարապետ » Արծնեան
Յակոբ » Թօփճեան
Յակոբ » Պալեան

Տնտեսական խորհրդոյ գործառնութեանց մէջ կը դասուի նաեւ Կարնոյ երեք վանօրէից մատակարարութիւնն, որք Միաբանութիւն չունենալով՝ գաւառական վարչութեան հսկողութեան ենթարկուած են ըստ Սահմանադրական հրահանգին։

Կարնոյ Հայ բանտարկելոց շնորհուած կայսերական ներման առթիւ, Կարնոյ Արժ. առաջնորդական փոխանորդն եւ գաւառական վարչութեան կողմանէ շնորհակալութեան հեռագիրներ յղուեր են երեքշաբթի օր առ Օգոստափառ բարեգութ Սուլթանն եւ առ բարձրապատիւ Մեծ Եպարքոսն։

Գաւառներէ հասած նամակներէ կիմանամք, թէ քանի մի տեղեր զօրօրինակ ի Կարին, յԵրզնկա, եւ ի Բաբերդ, ազգահամարները սկսուած են, ձմեռնէն յառաջ աւարտելու համար, ուստի կեդրոնական վարչութենէ կարեւոր հրահանգները կը խնդրեն տեղւոյս։

Առաջին աստիճան Օսմանիէ պատուանշան տրուեցաւ՝ Հռոմէական ազգայնոց Պատրիարք Գեր. Ազարեան Սրբազանին։

Բաբերդէն կը գրեն թէ տեղւոյն առաջնորդարանն ոստիկանութեան պահպանութեան ներքեւ կը գտնուի, եւ վիճակն ալ առանց առաջնորդի եւ առանց տեղապահի կը մնայ, եւ կըսպասեն որ կեդրոնական վարչութիւնը վերջ տայ այս տխուր կացութեան։

Առաջիկայ կիրակէ, որ է Յուլիս 1, Նոր գիւղի եկեղեցւոյ տօնի առթիւ, Նիկոմեդիոյ հրաժարեալ Առաջնորդ Գեր. Տ. Մովսէս Ծ. վարդապետ Կէօմիւրճեան Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ յիշեալ եկեղեցւոյ մէջ։

Մեծապատիւ Ստեփան էֆէնտի Զայեան, յետ սակաւօրեայ հիւանդութեան, երէկ կնքեց մահկանացու կենաց ընթացքն, ի հասակի 68 ամաց։ Յուղարկաւորութեան հանդէսը կատարուեցաւ այսօր ժամ 3ին ի Մագրի գիւղ, ուր Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ յատկապէս Ս. Պատարագ մատոյց Գեր. Տ. Խորէն Ս. Արքեպիսկոպոս Նար-Պէյ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝

Եէնիպազարի կառավարիչ անուանեցաւ՝ Կիւմիւշխանէի նախորդ կառավարիչ Օսման փաշա։

Կիւմիւշխանէի կառավարիչ կարգեցաւ՝ Եէնիպազարի նախորդ կառավարիչ Ապտ-իւլ-Գատիր Բէքմալի փաշա։

Միւթէմայիզի աստիճան տրուեցաւ՝ Երզնկայի կառավարիչ Էմին էֆէնտիի։

Սանիյէի երկրորդ աստիճան տրուեցաւ՝ Սեբաստիոյ նահանգին կրթական տեսուչ Ահմէտ պէյի։

Երրորդ աստիճան՝ Յունաց Պատրիարքարանի Թուրքերէն երկրորդ քարտուղար Եանքօ էֆէնտիի։

Երրորդ աստիճան Մէճիտիէ՝ Յունաց Պատրիարքական փոխանորդ Տ. Յովակիմի, եւ սինոդի անդամներէն Կիւզիկոսի, Սոփրոնիոսի, Քիրենայոսի եւ Արմիթիոսի մետրապոլիտներուն։

Բ. Դուռն՝ Իպրայիլի Օսմանեան հիւպատոսարանէն իմանալով, թէ յիշեալ քաղաքին մէջ կը բանտարկուին՝ միայն ի Թուրքիա շրջագայելու անցագիր ունեցող Օսմանեան հպատակ աղքատիկ մարդիկ, հրաման հաներ է, որ առանց օրինաւոր անցագրի օտար երկիր ուղեւորելու թոյլտուութիւն չըլնի այդպիսեաց։

Թէրճիմանը Հաքիքաթ կը ծանուցանէ, թէ Պոլսոյ սոյն հասարակներէն 15 հոգի կը դանդատին՝ քանի մը տարիէ հետէ իրենց ամսաթոշակներն ամբողջ չվճարուելուն համար, որով պարագայիւք հանդերձ թշուառութեան մէջ կը գտնուին։

Վեհ. Սուլթանը կայսերական հրովարտակաւ վաւերացուց Օսմանեան արժեթղթոց միացման համար նախարարաց խորհրդոյ առաջարկած դրութիւնն եւ Պետրոս էֆէնտի Բէբէաճեանի ի Լոնտոն պատուիրակ կարգուիլը։ Նախարարաց խորհուրդը Բարիզի պատուիրակ առաջարկեց կայսերական գանձուն պաշտօնատարներէն Ակիֆ պէյն, որոյ վաւերացման հրովարտակը կը սպասուի ի մօտոյ։

Սպանիական դեսպան Բօքլօ կոմսն երկամսեայ արձակուրդով Վիէննա եւ Բարիզ ուղեւորեցաւ։

Իզմիրէն կը գրեն առ Մօնիթէօռ թէ Այտընի կառավարիչն առաջարկած է կեդրոնական կառավարութեան՝ գաւառին քաղաքական գործոց տնօրէնի պաշտօնն յանձնել Գասապայի երկաթուղեաց կառավարման քօմիսէր Արմենակ էֆէնտիի, որ առժամեայ կը վարէ այս պաշտօնը։ Նոյնպէս Գասապայի երկաթուղեաց քօմիսէր առաջարկուեր է Հաճի Նաշիտ փաշայի որդի Ֆուատ պէյ, բայց տակաւին որոշում մը տրուած չէ, վասն զի քանի մը ընտրելիք առաջարկուած են։

Զրոյց կայ թէ, կ'ըսէ Ֆար առանց ստուգութիւնն երաշխաւորելու, Ֆրանսացի Տրէյաէ գնդապետն, որ վեց տարիէ հետէ Օսմանեան կայսերական բանակին կը ծառայէ եւ վերջերս առժամեայ արձակուրդով Ֆրանսա գնաց, հրաման ընդուներ է թէ իւր պաշտօն կրնայ լրացած նըկատուիլ։

Կրսուի, թէ առաջիկայ Պայրամի տօնէն յետոյ քննութիւն պիտի բացուի՝ ելեւմտից նախկին նախարարի մը (այժմ Իզմիր բնակեալ) պաշտօնավարութեան ընթացից ու գործոց վրայ, եւ թէ այս քննութեամբ երեւան պիտի ելնեն բազում գործողութիւնք, որովք կայսերական կառավարութեան գանձուն մեծ վնաս եղեր է, այն ժամանակաց մէջ՝ յորս անընդհատ փոխառութիւնք կը լինէին։

Ներքին գործոց նախարարն, յանձնարարութեամբ Մեծ Եպարքոսին, ի դիմաց կայսերական կառավարութեան, գոհունակութեան գիր գրեր է առ կուսակալն Տրապիզոնի, ժողովրդեան հանդարտութեան ու ապահովութեան, եւ [illegible] ջրմըղման փողի տանելուն համար։

Միջերկրականի գաղղիական նաւատորմէն Վէնիւս մարտանաւն՝ որ քանի մը ամիս յառաջ Իզմիր եկաւ, եւ Պոլիս գնաց, այս օրերս Իզմիր վերադարձեր է։

Թէհրանի Օսմանեան դեսպան Ֆախրի պէյ երէկ առաւօտ մայրաքաղաքս հասնելով՝ ուղղակի կայսերական պալատը գնաց, եւ ապա նաւահանգստի վերատեսչութենէն ղըրկուած շոգենաւակով Եիւպ անցնելով՝ իւր ծնողաց դամբարաններն այցելեց։

Բարբերդի նախորդ կուսակալ Նաֆիզ էֆէնտի՝ շաբաթ օր մայրաքաղաքս հասաւ։

Հալէպէն կը գրեն, թէ կ'ըսէ Թարիգ, հռչակաւոր խաբեբայ Ֆէթհիլլահ դարձեալ Հալէպ երթալով՝ ուզեր է փաստաբանաց կարգն անցնիլ, բայց տեսնելով որ ոչ ոք կարեւորութիւն կուտայ իրեն, յոյն քահանայ լինելու ելեր է, սակայն տեղւոյն երեւելիք դիմադրեր արգիլեր են։

Փիլիպէէն կը գրեն թէ Գավրիէլ փաշայի կայսերական հրովարտակն՝ որ Վէզիրութեան աստիճան կը շնորհէ եւ հինգ տարուան համար Արեւելեան Ռումելիի կուսակալ կը կարգէ զնա․ Վալիութեան, հանդիսաւոր կերպիւ կարդացուեր է նախ Թուրքերէն, ապա Պուլկարերէն եւ Յունարէն լեզուներով։

Յունաց պատրիարքական Տեղապահ Տ. Ագաթանգելոս ի ժողով հրաւիրեց Ս. Սինոդի եւ Պատրիարքարանի Խառն ժողովոյ անդամներն ու Կ. Պոլսոյ եւ գաւառաց պատուիրակներն յառաջիկայ Կիրակի համար (1/13 յուլիս), յորում տեղի պիտի ունենայ Ընտրողական ժողովոյ առաջին նիստն։

Մոխաւուլի շոգենաւուց անդամոց յաւելման առաջարկը քննող յանձնախումբը նախընթաց օրն ի ժողով գումարելով առեւտրական պաշտօնատան մէջ, վերջնապէս որոշեց մերժել այն առաջարկը։ Յանձնաժողովը նոյնպէս չուզեց նկատողութեան առնուլ Վանիքէօյի բնակչաց կողմէ ներկայացեալ խնդրագիր մը, որով Շիրքէթի-Խայրիէի շոգենաւուց երթեւեկութեան գնոյն վրայ զեղչ մ'ընել կ'առաջարկէին։

Պոլսոյ Տէմիր–Գափու թաղի բնակիչք ուղերձով մը շնորհակալութիւն մատուցին Վեհ. Սուլթանին, որ բարեհաճած էր տեղւոյն մզկիթին գետնի ծածկոյթները նորոգել տալ Իւր անձնական գանձէն։

Բելգրադի լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Պ. Ալեքսանդր Կիրօ, Սելանիկի ռուսական հիւպատոսարանի քարտուղար եւ թարգման անուանուեր է։

Մայրաքաղաքիս ռուսական դեսպանատան կցորդներէն Պ. Վիքթօր Կրիժէնքօ կառավարական քարտուղարի աստիճան բարձրացեր է։

Կ. Պոլսոյ մաքսատան վարչութեան գերմանացի մասնագէտ խորհրդական Պ. Բիւսքէլ հրաժարական տուած է պաշտօնէն եւ Գերմանիա կ'ուղեւորի։

Անցեալ օրը գրեցինք թէ Ազապ-Գափուէն Կալաթա եկող համբառաքին տակ երեք տղայք մնացած էին։ Ասոնցմէ մին ծովային հազարապետ Սալիհ էֆէնտիի որդին էր եւ մին Նէշւէք անուն Չէրքէզ տղայ մը։ Յայտնի է թէ յառաջագոյն պատուիրուած էր որ իւրաքանչիւր կառքի առջեւէն առաջնորդ մը երթայ, բայց այս պատուէրը չէր գործադրուեր ամեն ժամանակ։ Այժմ քաղաքապետութիւնը խստիւ կրկնած է այս պատուէրն, հրահանգ տալով թաղապետական պաշտօնատարաց, որպէս զի կեցնեն այն կառքը որ առաջնորդ չունի։ Այս առթիւ երէկի Թուրք լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Մեծ Եպարքոսը գիր մ'ուղղած է Քաղաքապետութեան՝ յանձնարարելով խնդիրն ընդհանուր դատախազին յանձնել, որպէս զի դատ բանայ Թրամվայի ընկերութեան դէմ եւ տուգանք պահանջէ, քանի որ փոյթ չէ տարած նախապէս տրուած պատուէրը գործադրել։ Քաղաքապետութիւնը փութացեր է եպարքոսական պաշտօնագրոյն համաձայն զարժանն տնօրինել։

Պաղտատի եւ Քէրպէլայի միջեւ կառուղւոյ մը շինութեան ձեռնարկուեր է։ Քէրպէլա ուխտատեղի մ'է ուր Պարսկաստանի խորերէն պարսիկներ կուգան այցելել Իմամ Հիւսէյինի դամբարանին վրայ եւ շատեր ծանրագին հեռուերէն կը բերեն իրենց մեռեալ ազգականաց մարմիններն անդ թաղելու համար։ Քէրպէլայէն Պաղտատ տանող ճամբան բազում ջրանցքներ կան եւ երթեւեկութիւնք դժուարացած էին այս տարի Տիգրիս եւ Եփրատ գետերու ողողմամբ։ Ասով հանդերձ պարսիկ ուխտաւորք ուրիշ տարիներու չափ բազմաթիւ էին։

Կրսուի թէ Իզմիրի մէջ ֆրանսական ապրանաց սպառումը նուազած է զգալի կերպով, եւ մինչեւ իսկ, շաքար, լեղակ, չուխա եւ այլ քանի մ'ապրանքներ որք ցարդ Ֆրանսայէն ու գաղղիական երկիրներէն կը բերուէին, դադրելու վրայ են, եւ անոնց կը յաջորդեն անգլիական, աւստրիական, իտալական եւ գերմանական ապրանքներ։ Այս առթիւ Իզմիրի ֆրանսական հիւպատոսը կը գրէ․

«Այս առեւտրական մրցման մէջ յաղթանակը ստանալու համար պէտք է աժան ծախել. մեր ապրանքներն ընդհանրապէս լաւագոյն տեսակէ են, բայց քանի որ Թուրքիոյ մէջ գնողք նախամեծար կը համարին աժան տեսակը, բայց աժան ապրանք առնուլ, յանցանքը մեր գործարանատէրերունն է որ չեն համակերպիր այս պահանջման։ Դիտողութիւնս կը պատկանի մանուածոյ կտաւներու, բրդէ եւ բամպակէ հիւսուածներու, մանր երկաթեղէնաց եւ թիթեղէնաց։ Ֆրանսայի գործարանատէրք շատ անգամ անտեղեակ են օտար երկիրներու առեւտրական պահանջմանց եւ դրութեանց»։

Մագրի գիւղի եւ Սամաթիոյ մէջ երթեւեկող շոգեկառքն երէկ առաւօտ գծէն դուրս ելնելուն պատճառաւ, բաւական ժամանակ դադարեր է հաղորդակցութիւնք։ Նախընթաց օր ալ Հայտար-փաշայի երկաթուղւոյն վրայ շոգեկառքը Մալթեբէ գացած ատեն՝ յանկարծ կանգ առեր է. մեքենավարն տեսնելով ծերունի մահմետական մը՝ գծին վրայ պառկած, ամենայն ճարտարութեամբ կառանիւղ կասեցուցեր եւ մօտալուտ վտանգէն ճողոպրեր է խեղճ ծերունին։

Ոստիկանութիւնը Բերա Աղա–համամ հելլէն հպատակ կօշկակար Սօրինի տունը խուզարկելով՝ դեղի վերաբերեալ բազում բան գտեր գրաւեր է։ Այս մարդն առանց վկայականի բժշկութիւն կընէ եղեր։

Տեղական լրագիր մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Սուրիոյ մէջ Ֆրէռներու կրօնաւորաց ձեռամբ բացուած վարժարանաց վրայ։

Այս վարժարանաց մէջ կը կրթուին 1500 աշակերտք, 28 դասատուք կան եւ 24 կառավարիչք. աշակերտք ամենքն ալ ձրի են եւ բոլոր ծախքը կը հոգացուի միաբանութեան կողմէ։ 28 դասատուաց 20ն քահանաներ են որոց թոշակ կը վճարէ Ֆրանսայի «Արեւելեան վարժարանաց Միաբանութիւնն»։ Ծախքերն են հետեւեալք․

	Ֆր.
8 դասատուաց կը վճարուի տարեկան	1980
24 կառավարիչք, միջին հաշուով ամիսը 12 Ֆր. իւրաքանչիւրին	3456
Դասական պիտոյք	1800
	7236

Վերջերս Սայտայի մէջ ալ վարժարան մը բացուեցաւ։ Միաբանութիւնը 10,000 Ֆրանքի գնելով Սալիմսի հին պալատն, քանի մը նորոգութիւններէ յետոյ, վարժարանի փոխարկեց, ուր 1882էն 1883, յաճախեցին 35 գիշերօթիկ եւ բազմաթիւ ցերեկօթիկ աշակերտք։ Ցվերջ առաջին շրջանի, այս տղայք որք 8 ամիս առաջ Ֆրանսերէն բառ մը չգիտէին, այդ լեզուաւ ներկայացուցին մի տաղին պարգեւաբաշխութեան հանդիսին մէջ։

Սեբաստիոյէն ի Սամսոն նորաշէն կառուղւոյն աւարտման առթիւ, տեղական լրագիր մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղէ Սեբաստիոյ պաշտօնական վիճակագրէն։

«Սեբաստիոյ մէջ կան 5100 տուն, 1461 խանութ, 12 բաղնիք, 12 խան, 44 մզկիթ, 42 փոքր մզկիթ, 5 մէտրէսէ, 6 տէրվիշներու թէքքէ, եւ մէկ քաղաքային եւ 1 զինուորական եւ մէկ բարձրագոյն վարժարան, 4 նախապատրաստական դպրոց, 31 նախակրթարան, 2 հայկական վանք, 5 եկեղեցի եւ 3 քրիստոնէից վարժարան։ Բնակչաց թիւը ճշդուած չէ, ներկայ մարդահամարէն յետոյ պիտի յայտնուի։ Ըստ նախորդ մարդահամարի, Սեբաստիա՝ շրջակայ գիւղերովն 35,835 բնակիչ ունի, որոց 25,484ն մահմետական եւ 10351ը տարբեր կրօնքէ։ Սեբաստիոյ արմտիք առատ են, բայց տեղական սպառումն կը ծառայեն։ Մինչեւ Սամսոն բացուած մեծ կառուղին առեւտրական մեծ շարժման դուռ պիտի բանայ։ Ուրիշ կառուղի մ'ալ կը շինուի մինչեւ Օրտու, Սեւ ծովու եզերաց հետ Սեբաստիոյ հաղորդակցութիւնները դիւրացնելու համար։»

Բերա Գուլէ-դիպի երէկ գիշեր խանութ մը այրեցաւ կիսովին։ Այս խանութն արդէն քանի մը ամիս յառաջ այրած լինելով՝ վերաշինուած էր։

Տեղական լրագիր մը հետեւեալը կը պատմէ․

Րամազանէն քանի մ'օր առաջ Ատաբազարի Րէժիի պաշտօնեայք տեղեկացան որ կառավարչին մարդիկը փախցուած ծխախոտ կը դնէին եւ քանի մ'օր վերջը շուկային մէջ [illegible] մը վրայէն քանի մ'օխա գտան։ Ոստիկանը Րէժիի պաշտօնատունը տարուեցաւ, ուր լացաւ, աղաչեց, եւ հուսկ ուրեմն յայտնեց թէ այդ ծխախոտը փոխ կառավարչին համար էր, որ Րամազանի առթիւ պիտի բաժնէր։ Կառավարիչը, եղելութիւնն իմանալով, փոխանակ իբր պարզ անձ մը որոշեալ տուգանքը վճարելու, սկսաւ յոխորտալ եւ ծխախոտը պահանջել։ Հետաքրքրութեան արժանի է այսպիսի վէճ մը, երբ Գայմագամ մը մաքսանենգութեան կողմ կը բռնէ։ Հուսկ ուրեմն Րէժիի գործակատարը տեղեկագիր մը պատրաստեց եւ պաշտօնական Ատաբազարի փոխ կառավարչին անունը Րէժիի արձանագրութեանց գլուխը կ'երեւի իբր մաքսանենգ։

Հաքիքաթ խորհուրդ կուտայ Շիրքէթի Խայրիէի որ շանթարգելներ դնէ իւր շոգենաւուց կայմերուն վրայ եւ կամ կայմերը վերցնէ։

Ռոտոսթոյի երկրագործք, անցեալ տարի բաւական թուով արտաքինէ [illegible], այս տարի Եւրոպայէն 35 հատ հնձելու գործիք բերել տուած են։ Այս գործիքներէն իւրաքանչիւրը զոյգ մը եզան լծուելով, 30–40 գործաւորի գործ կը կատարէ։

Մայրաքաղաքիս մեծահարուստ յոյն սեղանաւոր Պ. Բօլ Ստէֆանովիչ երէկ Աթէնք ուղեւորեցաւ։

Էնկիւրիէն Եօզղաթ շինուած կառուղին աւարտած լինելով, բացուեր է ամսոյս 7ին մեծ հանդիսիւ, ի ներկայութեան կուսակալ Ազիզ փաշայի։ Այս կառուղին մէկ կողմէ մինչեւ Իզմիտ պիտի երկարի եւ միւս կողմէ մինչեւ Սամսոն։ Աշխատութիւնք փութով յառաջ կը տարուին։

Գերմանական լրագիր մը յունիս 29 ին եւ 30 ին կատարուած երկու ձիարշաւներու նկարագրութիւնը կընէ, յորում առաջին մրցանակ շահողք թանկագին պարգեւներ ստացեր են Վիլհէլմ կայսեր եւ Հօհէնձօլլերն իշխանին ձեռքէն։ Մրցման մասնակցող սպայից մէջ ուշադրութիւն գրաւեր է Մէհմէտ Ֆայիք պէյ Թուրք սպայն, որ Բրուսիոյ բանակին 11 որդ Հիւսար հեծելազօրաց գնդին մէջ է։ Սա Սալան անուն գեղեցիկ նժոյգին վրայ հեծած իւր հեծեալներէ առաջ անցնելով, առաջին քանի մը սահմանագծերէն անցեր է քաջութեամբ, մինչ ընկերներն ետ կը մնային. բայց վերջին սահմանագծին մօտ, Ֆայիք պէյ հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելով, գետին ինկեր է եւ մրցանակը մնացեր է Վիլհէլմ Տօզպէրն անուն ձիուն։ Յաջորդ օրը Թուրք սպայն ուրիշ ձիարշաւի մը մասնակցելով, մեծ յաջողութիւն ցոյց տուեր է, բայց այս անգամ ալ վերջին սահմանագծին անցնելուն, ձին ճամբէն ելեր է։ Գերմանական թերթը կը յարէ որ եթէ այս դէպքերը չպատահէին, Ֆայիք պէյ՝ որ արդէն ընդհանուր հիացում գրաւեր է, յաղթող պիտի հանդիսանայ եղեր երկու ձիարշաւներուն մէջ։

ԽՈԼԵՐԱ

Երէկ առողջապահական ժողովը գումարեցաւ՝ արտաքին գործոց նախարար Սաիտ փաշայի նախագահութեամբ։ Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը պիտի գրէ դեսպանատանց, թէ որովհետեւ խոլերա գտնուած վայրերէն Վառնայի ուղղութեամբ հնգօրեայ ճանապարհ է Պոլիս, հարկ անհրաժեշտ համարուած է քարանթինայի ենթարկել յիշեալ ճանապարհաւ ի Պոլիս եկածներն։

Հելլենական կառավարութիւնն ալ իւր կողմէ հարկ եղած առողջապահական միջոցները ձեռք կառնու. Աթէնքէն մայրաքաղաքս հելլենական դեսպանատան եւ անոր առողջապահական վարչութեան հաղորդուած լուրեր կը ծանուցանեն որ եթէ ծովու ճամբով Վառնայէն Վօլօս եկող նաւուց վրայ քարանթինա չդրուի, Թուրքիայէն Աթէնք գնացող նաւերն քարանթինայի պիտի ենթարկուին անդ։

Վերջին պաշտօն առողջապահական վարչութեան կողմէ ստացանք հետեւեալ պաշտօնական գիրն․

«Առողջապահական խորհուրդն իւր յուլիս 9 ի նստին մէջ որ գումարեցաւ ընդ նախագահութեամբ արտաքին գործոց վեհ. Նախարարին, յետ խորհրդակցելոյ այն մաքրողական միջոցներուն վրայ, զորս հարկ է ձեռք առնուլ Ֆրանսայի մէջ ծաւալեալ հիւանդութեան Թուրքիա մտնելն արգիլելու համար, հետեւեալ տնօրինութիւններն ըրաւ․

«Նկատելով՝ Ֆրանսայի քոլէրայէ վարակեալ քաղաքներէն Սեւ ծովու եւ Միջերկրականի վրայ գտնուող նաւահանգիստներն երթեւեկող ուղեւորաց հաղորդակցութեանց արագութիւնն, Վառնայէն, Քէօսթէնճէն, Գալացէն, եւ Օտէսայէն Կ. Պոլիս եկող բոլոր նաւերն եւ ուղեւորք հինգ օրուան հսկողութեան պիտի ենթարկին։ Նաւերը կանգ պիտի առնեն Գաւաքի առջեւ (Պէյքոզ-Լիման) եւ շոգենաւք թոյլ չպիտի տան որ ուղեւորք դուրս ելնեն։ Ուղեւորաց դոյքն ու հանդերձներն խնամով պիտի ծխուին։ Վաճառք դուրս չը պիտի հանուին։ Շոգենաւուն մէջ գտնուած թղթատարական պայուսակք իւրաքանչիւր թղթատարութեան գործակատարին ներկայութեան ծխելէ յետոյ պիտի յանձնուին։ Միեւնոյն պաշտպանական միջոցները ձեռք պիտի առնուին Պրինտիզիի եւ Թրիէստի ճամբով եկող նաւուց եւ ուղեւորաց համար։ Շոգենաւք պիտի ի Նաղարա, Տարտանէլի առջեւ։»

Կ. Պոլիս, 10 յուլիս 1884

Այս պահուս երբ Քոլերան հանրային ուշադրութեան առարկայ եղած է, աւելորդ չլինի թերեւս քանի մը տեղեկութիւններ քաղել՝ այդ ասկալլի ախտին դէմ երբեմն ձեռք առնուած զգուշական զանազան միջոցներուն վրայ։

Ծովային նախկին սպայ մը կը պատմէ թէ 1854ին, երբ Քոլերա ծագեցաւ Փըրանսական նաւատորմին մէջ որ Սեւ ծով կը գտնուէր, Խրիմ երթալու համար, բաւական թուով մարդիկ մեռան, մինակ Ալճէր շոգենաւուն մէջ երկու հոգի բռնուեցան բայց մահ չպատահեցաւ, որովհետեւ հրամանատարը նաւուն ամեն կողմը դըրլով մի կուպր (խարբան) հրջեցընել տալով, Թնդանօթի տակ գնտակ մը կը թաթխէր մէջը, և այս կերպով շոգենաւին ներսն ու դուրսը թանձր ծուխ մը կը պատէր և կը վանէր ամեն ժանտահոտութիւն։ 12 տարի վերջը (1866ին) Շէրպուրկի մէջ Քոլերա ծագելով, լրագրաց միջոցաւ խորհուրդ տրուեցաւ հասարակութեան՝ քաղաքին մէջ տեղ տեղ կրակ վառել։ Ժողովուրդն այս խորհրդին հետեւելով, ամեն թաղի մէջ կրակներ վառեցան, և Քոլերան որ յառաջագոյն օրը 30–40 մարդ կը մեռցնէր, անհետացաւ բոլորովին։ Հնդկաստանի բանակին երեւելի բժիշկներէն մին ալ այս վերջին միջոցը կը հաստատէ, յանձնարարելով որ խարոյկներն 3 կամ 5 մեդր իրարմէ հեռի վառուին և վառ մնան 24 ժամ, մէկ ու կէս քիլօ ծծումբի փոշի ցանելով վրան։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Այս առաւօտ սպասուած Սուրհանդակը չեկաւ։ Պատճառը Քոլերան է, որուն համար երէկ կ'ըսէինք թէ «բազմադիմի» են իր վնասք։ Վառնայի շոգենաւը Քարանդինա կը սպասէ ի Քավաք, Պէյգոզ Լիման, որպէս ընթերցողք կը տեղեկանան Առողջապահական Ժողովոյ այս աւուր ղեկուցմէն։ Լրագիրներն ու նամակներն հինգ օր Քարանդինա պիտի չսպասեն, այլ յետ կանոնական ծխմնց, պիտի բաշխուին։ Մինչեւ ժամ 6, այս գործողութիւնք չէին վերջացած, և ի Կ. Պոլիս ոչ ոք կրցած էր ստանալ Վառնայի սուրհանդակով սպասած նամակներն ու լրագրերն։ Այս պատճառաւ, լրագրոյս այս մասն այսօր թերի է։ Կարեւոր Քաղուածները մեր փաղուան թուով պիտի հրատարակուին։

ԲՈԼՈՆԻԱ

Կը հաստատուի այն կարծիք թէ Կուրքոյ զօրավարը ռուսական Բոլոնիոյ կուսակալութենէն պաշտօնանկ եղած էր իր վարչութեանը Բոլոնացիները դժգոհ ընելուն պատճառաւ։ Զարմանալին այն է որ ինք Կուրքոյ բոլոնացի է, և ռուս կառավարութիւնը պաշտօնանկ կ'ընէ բոլոնացի բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը ոչ այլ ինչ պատճառաւ բայց եթէ իր հայրենեաց մէջ իր ազգակիցները դժգոհ ընելուն համար։ Ցիրաւի Բեդրբուրկի կառավարութեան վերջնական նպատակն է ռուսացնել Բոլոնիան, բայց չուզեր որ յախուռն միջոցներով ի գործ դրուի այս քաղաքականութիւն։

ՀՐԵԱՅՔ

Ներմանիոյ մէջ շատ տեղեր հակահրէական շարժումն աճելուն պատճառաւ, Գերմանիոյ հրէից եօթանասուն չափ խախամներ ի Պերլին ժողով կազմեցին, և Հրէից այս թշուառ կացութեան դարման տանելու վրայ խորհրդակցեցան, և որոշեցին այլ և այլ լեզուներով շրջաբերական մը հանել, յորում պիտի ցուցուի թէ Հրէից կրօնքն ընդդէմ չէ ուրիշ կրօնից, և Մովսիսական օրինագրքերէն շատ ապացոյցներ ի մէջ պիտի բերուին։

ՄԱՐՈՔ

Մարոքէն եկած վերջին լուրեր կը ծանուցանեն թէ Մարոքի Սուլթանն, առաջքն առնլու համար Ֆրանսական ազդեցութեան զօրացման և իր հպատակաց մէջ դժգոհութեան աճման, ինչ ինչ առաջարկներ ըրեր է Ուազզանի հանրածանօթ Շէրիֆին, որ չէ ընդուներ։ Մարոքի մայրաքաղաքէն առնուած լուրեր կը ծանուցանեն թէ Ն. Կ. Վեհափառութիւն սաստիկ մտահոգութեան մէջ է խորհրդաւոր երազի մը պատճառաւ, որուն տրուած մեկնութեան նայելով, իր իշխանութեան մօտալուտ վախճանը կը ծանուցանէ եղեր։ Ֆրանսական պաշտպանեալ Ուազզանի Շէրիֆին համախոհներն օր ըստ օրէ կ'աճին, և Մարոքի երկիրն յուզման մէջ է, թէեւ տակաւին որ և է ծանրակշիռ խռովութիւն չէ ծագած։

ՌՈՒՍԻԱ

Վիէննայէ առ Սթանտարտ ուղղեալ հեռագիր մը կ'ըսէ. Նշանաւոր ռուս քաղաքագէտ մը Կեդր. Ասիոյ կողմէ Ռուսիոյ յառաջխաղացութեան սաթև առ դիտողութիւնն ըրաւ ակմբի մը մէջ. «Մեք գրաւեցինք զՄարվ՝ գլխաւորապէս պէնտեկից ընելու համար մի քանի ցեղեր, որք միշտ նեղութիւն կը պատճառէին ռուս հպատակաց։ Եթէ կ'աշխատինք ընդարձակել մեր սահմանագլուխներ՝ մինչեւ որ հասնինք բնական և ապահով սահմանագլուխներու, խիստ պէս երկրային պատճառներով է այս։ Այժմ Կեդր. Ասիոյ մէջ մեծագոյն աշխարհակալութիւն մ'ընելու դիտում չունինք։ Ի Բեդրբուրկ ամենաբարձր ակմբոյ մէջ միտում մը կայ մեր ազդեցութեան ընդարձակման հետամուտ լինելու առանց ուղղակի աշխարհակալութեան կամ բռնագրաւման ըստառաջինութեանց, և քաղաքական ու առեւտրական կարեւորութիւն ունեցող սահմանակից երկիրները մեր հովանաւորութեան ենթարկելու տակաւ առ տակաւ։ Անմիջական ապագային համար, Ռուսիոյ քաղաքականութիւնն ահա այս է։» — Այս տեղեկութեան հետ նայելով պարսիկ քաղաքագէտի մը մօտեցա ըրած մի կարեւոր յայտարարութեան, կ'երեւի թէ Ռուսիոյ «հովանաւորական» այս նոր քաղաքականութեան առաջին զոհը պիտի լինի կամ արդէն է Պարսկաստան։ Խօսք կայ թէ պատրաստութիւնք կը տեսնուին Ռուսիոյ գաղթականային աշխարհակալութիւնները տարածելու ափրիկեան հողին վրայ եւս։

ԱՆԳԼԻԱ

Հեռագիրը կը ծանուցանէ այս առաւօտ թէ Լորտերու ժողովը մերժեց Պ. Կլատըսթոնի Ընտրական Ծրագիրը։ Պէտք է գիտնալ թէ ասկէ առաջ քուէարկեալ 1832ի և 1867ի Ընտրական բարենորոգումներն եւս պահ մը մերժուեցան Լորտերու ժողովէն, որ միշտ հակառակ հանդիսացած է ժողովրդային իրաւանց ընդարձակման. բայց Երեսփոխանաց ժողովն իր քուէարկած ծրագրոյ վրայ պնդելով, և ժողովուրդն ալ ի նպաստ բարենորոգմանց դառն ցոյցեր ընելով, Լորտերն ի վերջոյ պարտաւորուած են խոնարհիլ։ 1832ին, երբ Լորտերու ժողովը մերժեց Կրէ և Պրօմ Լորտերու Նախարարութեան Ընտրական Ծրագիրն որոյ վրայ խօսեցանք անցեալներն, Ազատական նախարարութիւնը խնդրեց և ստացաւ Երեսփոխանաց ժողովէն վստահութեան քուէ մը, և երկու ամիս յետոյ ներկայեց երկրորդ ծրագիր մը, զոր Երեսփոխանք ընդունեցին։ Լորտերուն ընդդիմութիւնն ընկճելու համար, Նախարարք սպառնացան Լորտերու ժողովոյն թէ՝ իրենց ծրագիրը քալեցնելու համար՝ ութսուն նոր Լորտեր անուանել պիտի տան թագաւորին։ Վիլհէլմ Դ թագաւորը, որ աւելի համամիտ էր յետադէմ Լորտերուն քան իր Ազատական Նախարարութեան, չհաւանեցաւ այս ծայրայեղ միջոցին։ Այս մերժման վրայ, Նախարարութիւնն հրաժարեցաւ։ Երեսփոխանաց ժողովը նորէն օրակարգ մը քուէարկեց՝ հրաժարեալ նախարարութեան վրայ իր վստահութիւնն յայտնելով, և բողոք բարձաւ թագաւորին որ եւ է Նախարարութեան կազմութեան դէմ, որ իր հիմնադրոյ գլուխը չդնէ ընտրական բարենորոգումը։ Լորտ Կրէյի և Պրօմի Նախարարութենէն ուրիշ Նախարարութիւն մը անհնար էր. ուստի նոյն յիշխանութիւն վերադարձան, և Լորտերն ի վերջոյ պարտաւորեցան գլուխ ծռել Ազգին կամաց առջեւ։ — 1867ին, ժողովուրդը ցնցումներ և ցոյցեր ըրաւ, որք Լորտերու ժողովը պարտաւորեցին ընդունիլ Պ. Տ'Իսրայէլիի բերած ընտրական ծրագիրը, զոր նախապէս Պ. Կլատըսթոն յօրինած էր, բայց չէր յաջողած քալեցնել, մինչեւ որ ժողովուրդը պարտաւորեց Պ. Տ'Իսրայէլիի պահպանողական նախարարութիւնն՝ որ յաջորդած էր Պ. Կլատըսթոնի նախարարութեան՝ իր նախորդէն առնել ազատական մօք Ընտրական բարենորոգում մ'ի գործ դնել։ — Խնդրոյն այս նախընթաց պարագաներն աչքի առջեւ դնելով, տարակոյս չկայ թէ այս անգամ եւս բարենորոգման դատը պիտի յաղթանակէ յԱնգլիա, թէեւ ժամանակ պիտի անցնի, Խորհրդարանը պիտի ցրուի, և դուցէ պիտի լուծուի։

Այս աւուր հեռագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ, Թայմզ և Տէյլի Նիւզ «սպառնալիք կ'ընեն» Լորտերու ժողովոյն դէմ։ Սպառնալիքը սա է որ, եթէ Լորտերն այսպէս միշտ հակառակին ժողովրդեան պահանջած բարենորոգմանց, խնդիր կրնայ ծագիլ թէ «միթէ Լորտերու ժողովն աւելորդ չէ՞»։ Ազատականք, մանաւանդ Արմատականք, արդէն կ'ընեն զայս հարցում, բայց ժողովուրդը դեռ կը յարգէ Լորտերու ժողովոյն պէս աւանդական և պատմական մեծ հաստատութիւն մը։ Բայց յարգանք ու համբերութիւն չափ ունին, և ամբողջ ժողովրդեան մը փաչերն ու բաղձանքներն ոտնակոխ ընող իշխանաւոր դաս մը չի կրնար երկարօրէն ժամանակ վայելել իշխանութիւն և օրէնսդրական իրաւունք։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

(Այս օրուան)

ԱԺԱՆՍ ՀԱՎԱՍ

Լոնտոն 9 յուլիս

Լորտերու ժողովն երկրորդ ընթերցման մերժեց Պ. Կլատըսթոնի ընտրական բարենորոգման ծրագիրն, որ Երեսփ. ժողովէն ընդունուած էր։

Անգլիական մամուլը խստիւ կը քննադատէ այս քուէն, գլխաւորաբար Թայմզ և Տէյլի Նիւզ սպառնալիք կ'ընեն լորտերու ժողովին։

Մարսիլիա, 9 յուլիս

Երէկ իրիկունէ ի վեր 9 հոգի մեռան քոլերայէն։

Մոնփլիէ, 9 յուլիս

Առաւօտէն ի վեր 9 հոգի մեռան քոլերայէն։

Թուլոն, 9 յուլիս

Երէկ իրիկունէ ի վեր 6 հոգի մեռան քոլերայէն։

Թուլոն, 9 յուլիս

Առաւօտէն ի վեր 5 հոգի մեռան քոլերայէն։

Թունուզ, 9 յուլիս

Միջերկրականի Ֆրանսական նաւահանգիստներէն եկող նաւուց վրայ 10 աւուր քառանթինա դրուեցաւ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա, 27 Յունիս

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿԱՑ

3 ամիս Լոնտրայի վրայ (պահանջողի)	110 1/4
3 » » » (վճարողի)	109 7/8
3 » Բարիզի » (պահանջողի)	22 90
3 » » » (վճարողի)	22 97 1/2

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմանեան Քօնսօլիտէ

Երէկ երեկոյ գոցուեցաւ	ղրշ.	8 20 1/2
Պորսայէն գոցուելէն վերջը	»	8 21
Երէկ Բէրայի մէջ	»	8 21
Առաւօտուն բացուեցաւ	»	8 21
Բարձրագոյն գին	»	8 21
Նուազագոյն	»	8 21
Կէս օրին	»	8 21

փոխառութիւն 1863	Ֆր.	54
» 1865	»	48 50
» 1869	»	43 50
» 1873	»	38 50
Պօն տիւ Թրէզօր	Անգլ. Լ. ր.	16 25
Ռումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	42 75
Օպլիկասիօն տը Բրիօրիթէ	»	368
Բաժնեթուղթ Լաւրիօմի	»	81

ԲԱԺՆԵՏՈՄՍԻՔ

Սօսիէթէ Ժէնէրալ	Անգլ. Լ. ր.	3 22
Փրէտի Ժէնէրալ	Օսմ. Լ. ր.	7 40
Պանք տը Գօնս.	«	5 25
Սօս. Շանժ և վալէօր	Օսմ. Լ. ր.	3 28
Թրամուէյ	» »	290
Ինիֆիէ Եգիպտական		63 20
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ		64 05
Գիշերը գործ չեղաւ		— —
Այս առտու բացուեցաւ		64 5
Կէս օրին նոյն գին		64 5

Ընթացք դրամոց

Օսմանեան ոսկի	ղրշ.	100
20 Ֆրանքնոց	»	87 28
Անգլիական ոսկի	»	110 2
Փրիմից	»	51 12
Բօլ իմբէրիալ	»	90
Ռուսալի թղթադրամ	»	9 01
» արծաթ	»	89 30
Ֆիօրին	»	9 3
Մէճ. արծ. (տարբ.)	»	108 9
Հինգնոց	»	102 20
Մէթալիք	»	98
Պղինձ	»	780
Թղթադրամ	»	2700
Վէյնոց	»	103 5

ԱԺԱՆՍ ՀԱՎԱՍ
ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտոն, 9 Յուլիս ժամ 5 վայր. 15 երեկոյ

Անգլ. քօնսօլիտէ գոցուեցաւ	100 5/16
Օսմ. » բացուեցաւ	7 11/16
» » գոցուեցաւ	7 3/4
Օսմ. փոխառութիւն 1865	40
» » 1869	8 7/8
» » 1871	66
» » 1872	45
» » 1873	7 7/8
Փոխառութիւն 1877	78
Պանք Օթօման	13 5/8
Ռուսական փոխառ. 73 (գ. կ.)	89 7/8
Եգիպտական միացեալ (ինիֆիէ)	58 1/8
» առանձն. (բրիվիլէժիէ)	82 1/2
Տայրա Սանիէ	57 3/4
Տօմէնիալ (փոխառ. Րօչիլտ)	82 1/2
Հունգարական պարտաթուղթ 1877	100 1/2
Փոխանակութիւն Բարիզի վրայ	—

Վիէննա, 9 Յուլիս ժամ 4 երեկոյ

Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	122 05
Օսմանեան երկաթուղի	20 60

Բարիզ, 9 Յուլիս ժամ 3 վայր. 45 երեկոյ

Ֆրանսական Ռանթ 4 1/2 % բաց	106 92 1/2
» » 3 % բաց	76 22 1/2
Օսմանեան քօնսօլիտէ բացուեցաւ	7 70
» » գոցու. (գ. կ.)	7 75
Օսմանեան փոխառութիւն 1863	—
» » 1865	—
» » 1869	45
» » 1873	40
Օսմանեան երկաթուղի	42
» Բէժիի բաժնեթուղթք	538 85
Պանք Օթօման	591 25
Գրէտի Լիոնէ	532 50
» Ֆօնսիէ	1270
Բաժնետոմս Լիոնի (գուր. կար.)	1490
Սուէզի ջրանցք	1876 25
Ռուսական 5 % 1877ին	95 3/8
Իտալական Ռանթ	93
Արեւելեան Ռաւս. (Իլիքս Օրիան.)	—
Եգիպտական միացեալ գոց (Ինիֆ.)	293 75
Սպանիական (արտաքին)	57 3/8
Բրիօրիթէ Թիւրք	365
5 % Հելլենական	—
Չէք Լոնտրայի վրայ	25 18

ՄԵՏԵՈՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԿ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԴԻՏԱՐԱՆ Ի ԲԵՐԱ

10 Յուլիս (Ն. Տ.)

	Ժ. Վ.
Ծագումն Արեգական (Աւերեւոյթ)	4
Մուտք » »	7 31
Կէս օր (Միջին ժամով) 12	5 7
Կէս օր (ժամ ըստ Տաճկաց)	4 22
Ծագումն Լուսնի (Աւերեւոյթ) Ե	8 35
Մուտք » » Ա	6 34
Երեւումն Լուսնի Վ. Ք. 15 Յուլիս	

Առաւօտեան ժամը 8ին

Ծանրաչափ (Ծովու երես)	762 2
Ջերմաչափ	22 7
Նուազագոյն աստիճան	18 2
Բարձրագոյն » իրիկուան	29 3
Խոնաւութիւն %	5 7
Բարձրութիւն անձրեւի 24 ժամու միջոցին հազարորդամեդր	0 3
Ուղղութիւն հողմոյ հիւսիս տկար	

ՅՈՒԼԻՍ 9ԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հովը ընդհանրապէս տկար է Եւրոպիոյ և Միջերկրականի վրայ։ Հարաւային հովը հանդարտ է Արշիպեղագոսին վրայ. հիւսիսային հովը տկար է յՕտեսա. հանդարտ օդ ի Տարտանէլ։ Բարեխառնութիւնն է 20 աստիճան ի Բարիզ, 17 յՕտեսա և 12 ի Բեդրբուրկ։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ
ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
(ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Գոհութեան օր մը եղաւ այն օրն երբ Մակար Սրբազան պատրիարքութեան մասնական ժողովին մէջ յայտարարեց թէ ինքն կը հրաժարի կաթողիկոսական թեկնածու լինելէ։ Դժուարութեանց մեծագոյնը հարթուած էր։ Պատգամաւորք այնուհետեւ երեք գլխաւոր խնդիրներ ունէին ուր իրենց մասնական դիտմանց որոշման առարկայ պիտի լինէին և որոց մասին հարկ էր նախապէս իրենց մէջ համաձայնութիւն գոյացնել։ Այդ խնդիրներն էին,

Ա. Թուրքիոյ Հայոց ձայներու խնդիրն.

Բ. Կաթողիկոսական չորրորդ ընտրելին որոշել.

Գ. Կաթողիկոսական երկրորդ ընտրելւոյն վրայ համաձայնիլ։

Ներսէս Սրբազանի համար քուէից բացարձակ մեծամասնութիւնը այլ եւս ապահովուած էր, բայց պատգամաւորաց համար կար խնդիր մ' որ աւելի մեծ էր քան կաթողիկոսի անձն, այդ խնդիրն էր Թուրքիոյ Հայոց ձայներն ընդունելու խնդիրն, յորմէ կախում կրնար ունենալ Թուրքիոյ Հայոց Էջմիածնէն բաժնուելու խնդիրը։ Այս մասին տպեր առաջ ունենալով, պատգամաւորք բաւական ծանր կացութեան մէջ էին, մանաւանդ որ Թուրքիոյ Հայոց Ազգ. Ժողովոյ և Նախագահական մարմնոյ դիտմանց մասին պաշտօնական ո և է տեղեկութիւն չունէին։ Ոչ միայն Ընտրողական ժողովոյ անդամք այլ ամէն խաւական անձերն զոր Թիֆլիզ տեսած էի, այդ կարծիքն յայտնած էին թէ Թուրքիոյ Հայոց հետ յարաբերութեանց խնդիրն, ինչպէս նաեւ նոցա ձայներն ընդունելու եղանակն իրենց համար խնդրոց կարեւորագոյնն էր որոյ համար հարկ էր ամեն ինչ զոհել, նոյն իսկ ընտրութեան կաթողիկոսի անձնաւորութիւնը։

Ռուսիոյ Հայք, երբեմն շատ զայրացած էին, և իրաւամբ իսկ, որ մեր սահմանադրական առաւելութեանց ճնշուէր իրենց քուէներն ոչ մի նշանակութիւն չունին։ Ինչ որ ալ լինէին մեր նպատութիւններն նոքա մի պատասխան ունէին՝ եթէ մենք քուէ չտանք կաթողիկոսի ընտրութեան, կամ եթէ տանք, իրոյ վիճակին մէջ փոփոխութիւն մի կրնա՞յ մտնել։ Պատասխանը պարզ էր։ —Ոչ։ — Ուրեմն շնորհիւ մեր սահմանադրութեան ամբողջ Ռուսիոյ Հայք ո՛ և է կարեւորութիւն չունէին կաթողիկոսի ընտրութեան մէջ։ — Հետեւաբար պէտք էր որ իրենք սիրով ընդգրկէին այն առիթն, որով իրենց կարելի պիտի լինէր հայոց կաթողիկոսի ընտրութիւնն իրենք կատարել։ Սակայն նոքա գիտէին թէ կրկով գործելն ամենէն ապահով միջոցը չէ ազգի մը գործերն լաւ վարելու համար։ Երբ մեր Ազգային ժողովն այնքան խոհականութեամբ ըրաւ նոցա թէ՝ ինչ դժուար վիճակի մէջ ենք և թէ ապահով կռուանի մը վրայ գործելու համար հարկ էր նախ Ռուսիոյ Հայոց հետ հաշտ ընթանալ և այս տեսակէտով բարեխօսեց կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցելու եղանակն, այն օրէն այլ եւս գժտութեան առարկայ մը չէր մնացած Ռուսիոյ և Թուրքիոյ հայոց միջեւ, որուն վրայ եղայ անձամբ։

Սակայն երբ Թուրքիոյ Հայք հաշտաբար միջոցն որոշած էին, կը մնար զայդ գործադրել տալու եղանակն։ Այս պարագայիս մէջ ինչ կարող էին ընել Ռուսիոյ Հայք։ Մեղաւորը ոչ իրենք էին, ոչ Թուրքիոյ Հայք։ Մեղաւորը նախ Սինոդն էր, և յետոյ մասամբ Թուրքիոյ Հայոց Ազգային ժողովը։ Սինոդն ինքն էր որ խնդրած էր Ռուսիոյ կառավարութեան աջակցութիւնը, որպէս զի կաթողիկոսի ընտրութիւնը կատարուի Պալոժէնեայի օրինաց համեմատ։ Կառավարութիւնը պէտք անձին համարած էր պաշտպան կենալ իր օրինաց անխերի գործադրութեան։ Ոչինչ պակաս անպատեհութիւն էր Պոլսոյ մէջ բանակցութիւններ բանալ Ռուսիոյ դեսպանատան հետ, երբ տակաւին ընտրութեան եղանակի վրայ խօսք չկար, և ինքնաբերաբար ենթադրել թէ՝ Ռուսիոյ կառավարութիւնը արդէն չկրնար ուզէ ընդունիլ մեր ընտրական եղանակի մասնակցութիւնը։ Այսպէս գէթ համոզուած էին պատգամաւորք։ Սխալներուն մեծագոյնը եղած էր մեր Ազգ. Ժողովոյ անդամնց մի մասին այն անքաղաքագէտ ընթացքն որով, չենք գիտեր ինչ պզրութեան վրայ կոթնած, այնքան սպառնալիքներ տեղացին Ռուսիոյ կառավարութեան դէմ։ Եթէ այդ միջոցին Ռուսիոյ կառավարութիւնը հաճէր ընդունիլ մեր առաջարկը ընտրութեան եղանակի մասին, այնպէս իմն պիտի թուէր թէ՝ մեր սպառնալեաց ներքեւ տեղի տուած էր։ Մեծ կառավարութիւններն ալ իրենց հաշիւներն ունին փոքրիկ ժողովրդոց նկատմամբ, և չեն ուզեր այնպէս երեւիլ թէ՝ անոնցմէ աչքերևն են։ Այդ սպառնալեաց առաջ բնական էր որ Ռուսիոյ կառավարութիւնը անդրդուելի մնար։ Բայց ես կը կարծեմ թէ բուն իսկ այդ սպառնալիքներն ընողներէն շատերն աւելի խորունկ հաշիւներ ունէին, զի նոքա յիմարներ չեն, և գիտէին թէ՝ շնորհիւ իրենց այդ սպառնալեաց մեր ընտրութեան եղանակը ամենեւին չընդունուէր, և իրենք չուզած կը հասնին իրենց ցանկացեալ նպատակին, զոր մի քիչ վերջ աւելի կանենանք բացատրելու։

Այսպիսի վիճակի մը մէջ ի՞նչ կրնային ընել Ռուսիոյ Հայք։ Եթէ Թուրքիոյ պատուիրակներն ներկայ լինէին այն ատեն բոլորովին ուրիշ կերպով կրնային շարժիլ։ Այդ պատուիրակներն ուղղակի բանակցութիւն կ'ընէին Կովկասու կառավարութեան հետ, յորմէ մեծապէս կախում ունի խնդրոյն լուծումը։ Կը յաջողէ՞ր թէ ոչ, այդ ուրիշ խնդիր է։ Թիֆլիզի մէջ յոյս կար թէ կը յաջողէր։ Եթէ չյաջողէր իսկ մենք ինչ որ պէտք էր ընել ըրած կըլլայինք։ Զենք կարծեր որ մեծ նախատինք մը սեպուէր մեզ համար երբ թոյլ չտային մեր պատուիրակաց ներկայանալ անդ Ազգ. ժողովոյ քուէներովն։ Երբ իրաւունք մը կը յաղթուի զինու զօրութիւնէն, նախատինքն նորա չէ որ իրաւանց տէրն է։ Բայց պատգամաւորք բաւական զօրութիւն մը պիտի ունենային առաջնորդուելու համար։ Սակայն երբ Հայոց քուէներուն պատուիրակ կը կարգուի մի այնպիսի անձ որ մինչեւ վերջին օրն ձայն չուզեր հանել, որ իր դիտաւորութեանց համար ո՛չ մի տեղեկութիւն կուտայ, որ չուզեր խորհրդակցել պատգամաւորաց հետ այս խնդրոյն վրայ և կը բաւականանայ ստորագրել Թուրքիոյ Հայոց կարծեաց ներկայացուցիչ, ի՞նչ ընեն այնպիսի պարագայի մէջ պատգամաւորք։

Կառավարութեան ներկայացուցիչք փափաքող էին որ Մակար սրբազան միայն երկու քուէ տայ, իբր Պոլսոյ Հայոց ներկայացուցիչ, բայց պատգամաւորք լաւ գիտէին թէ՝ այսպիսի քուէ մը սրբազան ձախորդ հետեւանք կրնայ ունենալ։ Երբ մաշիի 6ին Տէրութեան ներկայացուցչին ներկայացայ, խօսակցութեան ատեն ի մէջ այլոց, առաջարկեր ձայնով մը բաւ թէ՝ անշուշտ Մակար սրբազան երկու քուէներ միայն պիտի տայ։ Պատասխանեցի թէ՝ ես որ Պոլսէն կուգամ գիտեմ այս մասին տրուած որոշումը։ Աւելի լաւ է Մակար սրբազան ամենեւին քուէ չտայ քան երկու քուէներ տայ։ — Կառավարութեան ներկայացուցիչք անշուշտ կուզէին որ Մակար սրբազան երկու քուէ միայն տայ, որով իրենց պահանջը թէ՝ Թուրքիոյ ամեն վիճակ առանձին մասնակցի քուէարկութեան իրականացած լինի։ Բայց ոչ ոք այնքան պարզամիտ էր պատգամաւորաց մէջ, և ամենն ալ գիտէին թէ ի՞նչ կը լինի այսպիսի քուէարկութեան մը հետեւութիւնը։ Ազգային ժողովը անշուշտ անմիջապէս պիտի բողոքէր և չպիտի վաւերացնէր իր պատգամաւորին ընթացք, որ այնքան տարբեր պիտի լինէր իրեն տրուած հրահանգէն։ Արդ պատգամաւորաց բոլոր փափաքն էր որ Պոլսոյ Ազգ. Ժողովոյ կողմանէ ո և է բողոք այնչափ չելլէ։ Ընտրութեան դէմ կատարուած բողոք մը պիտի ենթադրէր թէ՝ Թուրքիոյ Հայոց Ազգ. Ժողովն չճանաչէր այդ ընտրութիւնը հետեւաբար այդ օրէն հերձուածը կը սկսէր։ Պատգամաւորք իրենք պիտի բողոքէին եթէ երբեք Մակար սրբազանի կողմէն այդ օրինակ առաջարկ մը լինէր. և չէր յուսացուէր որ լինէր այդ առաջարկը։

Սակայն ինչպէս արդէն յայտնի է այդ օրինակ ծանր պարագայ մը ներկայացաւ ընտրութեան օրերն, որուն հետեւութիւնը ի՞նչ պիտի լինի տակաւին յայտնի չէ։ Վանեցւոց խնդիրն է այդ որ հեռագրաւ իրենց քուէներն Խրիմեան սրբազանի կուտային։ Էջմիածին տէրութեան ներկայացուցիչը և Պ. Պրօկուրօրը հեռագրաւ Վանէն կը խնդրեն Անգլիական հիւպատոսարանէն որ այդ ստորագրութիւններն վաւերացնէ և հաստատէ թէ՝ արդարեւ գոքա իրաւունք ունի՞ն յանուն Վանեցւոց խօսելու։ Անգլիական հիւպատոսն ալ հաստատական պատասխան կուտայ։ Ռուսական հիւպատոսն Վան չը լինելով այն պատճառաւ Անգլիական հիւպատոսին դիմած էին։ Սակայն Ընտրողական ժողովն նկատողութեան չառաւ այս հեռագիրը։ Բայց այդպէս չեղաւ Կովկասու իշխանութեան մօտ։ Ռուսական կառավարութիւնը պահանջած էր որ Թուրքիոյ Հայոց իւրաքանչիւր թեմ իր քուէն խրկէ. ահա՛ Վանեցիք այդ որոշման կը համակերպէին, և Պատգամաւորացժողով մը կը հակառակէր այդ օրինակ որոշման մը գործադրութեան։ Խորդութիւնը բաւական ծանր էր։ Վանեցւոց այս ընթացքը մէկ կողմէ հարուած մ'էր մեր Ազգ. Ժողովոյ, հարուած մ'էր մեր ներդաշնակութեամբ գործելուն, և այնպէս իմն կը ցուցնէր թէ՝ Կ. Պոլսոյ Ազգ. Ժողովն իրաւականապէս չէր ներկայացնէր Թուրքիոյ Հայերն։ Կովկասու իշխանութիւնը նկատելով այս խորդութիւնը կարծիք յայտնեց թէ՝ պէտք էր բեկանել այդ ընտրութիւնը իբր օրինաց թերութիւններով կատարուած և թոյլ տալ որ Թուրքիոյ Հայոց թեմերն մասնակցին ընտրութեան, հոգ չէ՛ թէ մասնակցողներն մէկ կամ երկու էին, Վան և Երզնկա։ Սակայն առաջ ի Թիֆլիզ Պ. Մէնգրարեան կարող եղաւ համոզել իշխան Տօնտուքօֆ Կօրսաքօֆն թէ վատ կը լինի հետեւութիւնը եթէ այդ ընտրութիւնը բեկանի։ Նոր ընտրութիւն մը ամենաստուար մեծամասնութեամբ կամ անշուշտ միաձայնութեամբ Ներսէս սրբազանի համար կը լինի։ Իսկ Թուրքիոյ Հայերն ի Պոլիս պիտի աշխատէին որ կեդրոնին իրաւանց վնասակար այսպիսի ձեռնարկ մը չվերանորոգուի և ամեն ջանք պիտի ընեն որ ո՛չ մի գաւառ առանձին քուէ չխրկէ, այնպէս որ եթէ այս պատճառաւ բեկանի ընտրութիւնը և նոր ընտրութեան ժամանակ Թուրքիոյ Հայոց գաւառներէն ձայն մը չներկայանայ, կառավարութիւնը բաւական պզտիկ կը մնայ։ Ասկէ զատ եթէ Վան ուզէ դարձեալ բաժնուիլ կեդրոնէն, այն ատեն Պատգամաւորաց ժողովոյն ընելիքն պարզ է, Խրիմեան սրբազան և ո՛չ իսկ չորրորդ կ'ընեն։ Թող այն ժամանակ Վանեցիք տան իրենց քուէներն ինչպէս որ կ'ուզեն։ Պ. Մէնգրարեան յաջողեցաւ համոզել Տօնտուքօֆ-Կօրսաքօֆ իշխանը, սակայն յայտնի չէ թէ՝ ի՞նչ կը դառնայ ի Բեդրբուրգ և պիտի յաջողի՞ համոզել նաեւ Ներքին գործոց նախարարութիւնը։ Աւելորդ է ըսել թէ՝ Ազգին համար ի՞նչ մեծ ցաւ է որ Վան այսպիսի ընթացքի մը մէջ կը գտնուի։ Վան որ ամենէն աւելի պարտաւոր էր երախտապարտ լինել Ազգին, Վանն է որ առաջին օրինակ կը հանդիսանայ հարուածներ տեղալ Ազգին։ Մեզ անբացատրելի մնաց թէ՝ Խրիմեան սրբազան ի՞նչպէս կարող չէ եղած զսպել Վանեցիներն։ Վանեցիներն ինչքան ալ կարեւորութիւն ունենան, վերջապէս Հայ Ազգը իրենքչէն որպէս զի իրենց փափաքած անձն կաթողիկոս լինի։ Էջմիածին դուռ մ'արեւ Ազգ. Ժողովը կոչուած չէր Ազգ. Թամարոյ կաթողիկոս ընտրելու, որպէս զի միայն Վանեցւոց փափաքը նկատի առնէր։ Պատգամաւորք պատգամ ընդունած էին իրենց ընտրողներէն Ներսէս սրբազանը ընտրել, ուրեմն լինելու։

Այս ամենքը համառօտ գաղափար մը կուտան թէ՝ Պատգամաւորք ո՛րպիսի դժուար կացութեան մէջ էին, սակայն այն անստուգութիւնը որ կը տիրապետէր իրենց մէջ թէ՝ ի՞նչ ազդեցութիւն պիտի ունենայ իրենց քուէարկութիւնը և ի՞նչ պիտի լինի Թուրքիոյ Հայոց հետեւելիք ընթացքը զիրենք չարաչար կը նեղէր։ Խարխափելով կ'ընթանային, և պարտաւոր էին որչափ հնար է ապահով ընթանալ։

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ՕՆ. — ՕՆ ԵՒ ՕՆ

Ա.

Եթէ խմբագրութեան կողմանէ թոյլտուութիւն եղաւ ինձ «Արեւելք»ի սիւներու վրայ երբեմն սաւերագրել, հաճութիւն տրուի ինձ, այս անգամ քերականական ցամաք նիւթի մը վրայ այս յօդուածը կարգել, և բանքն ուղղել աշակերտի դասուն և դպրոցական պատանեաց, որք կ'երեւի թէ մտմնաւոր համ մը կ'առնուն Օն ձայնէն։

Օն երկու տառից կցորդութենէ յառաջ եկած հեշտ ու աղդու ձայն է, զոր իբրեւ յորդորական կամ փութացուցիչ ձայն կը գործածեն մեր դպրոցաց աշխոյժ պատանիք։ — Դպրոցներու յարկի տակ, վաշտական խաղերու ատեն, ճեմելեաց մէջ, և ընկերական կենակցութեանց մէջ շատ, իսկ առաւաւհամեր երիտասարդաց բերնէն շատ աւելի սակաւ կը լսուի՝ տաճկաց հայդէ և գաղղիացւոց ալոն բառից նշանակութեամբ։

Մեր լեզուի պատմական գիտողութեանց կարգին մէջ կրնամք դնել, որ Օն ձայնը 1800 թուականէ ասդի Ս. Ղազարու յարգոյ գրականներու ձեռօք յաղթական դիրքի մէջ դրուած է. նորա սիրող՝ և ծաղկեցուցիչ մանաւանդ եղած է արդիւնաւորն Թովմաճանեան նախ, յետոյ Բագրատունի Հայրն նոյնպէս, յետոյ Ալիշանեան խումբը. յետոյ նոցա հետեւորդք տոմարական շարժմունք և առձեռն գրչութիւնք հետզհետէ յոյժ կարեւոր պայմանի մէջ դրեր են զայն, այնպէս զի այժմ ամեն այն ոք որ բանաստեղծի ոգի և քնարերգ իր մորթին մէջ ունել կարծէ, քնարին առաջին թելը Օնի վրայ լարած է. ամեն բանաստեղծակ իւր Օնը պատրաստ ունի, չ'մոռնար երբէք զայն։ Օնը նաեւ փոքրահասակ պուէտիկներու օգնական է նոցա տաղնապի վայրկեաններուն. երբ նոքա տաղաչափելի տողից մէջ անհաւասարութիւն նշմարելով պակասը լեցնելու համար անձկութեամբ պաշարուած են, այս կամ այն անկիւնը մէկ Օն մոցունելով կաղութիւնը կը բժշկեն։ Օնին յաղթանակը տարուած է այժմ մինչեւ Թրակեան Պոսփորի ափանց վրայ. ի Բերա, ի Խասգիւղ, յՍկիւտար, ի Պէշիկթաշ և յՕրթագիւղ։ Պէյքօզի դաբաղուած մարգավետինք Օն ձայնով կը ցնծան, նորա ասուպքն սօսափին Օն։ Պօսփորի ցնծուն ալիք ծիրանի դրօշակներու խուռն ճեմելեաց մէջ Օն ձայնիւ կը ծածանին։ Ի գլուխ ոգաւոր բլրոց, և դաշտաց մօտ դամբանական խօսքեր Օն ձայնով կը կնքեն. պարք և պարերգութիւնք Օն ձայնով կը յորդորին. մխսակրելոց ի նպաստ հանդիսակ տօներու մէջ Օն ձայներն հառաչանաց հետ խառն բիւր անգամ կը կրկնուին. վերջապէս մինչեւ ի Զմիւռնիա, ի Վիէննա, ի Մանչէսդըր, ի Թիֆլիզ և ի Մոսկուա ընդարձակած են նորա գնացք, բայց ի Ստոքոլմ դեռ ոտք կոխած չէ, կրնայ ըսել վերջապէս որ Օն ձայնին բուն յաղթական ժամանակն է այժմ։

Այսպիսի հաչակ և փառաւոր յաղթանակը տեսնելով, արժան էր քննել թէ ի՞նչ է ծագումն Օն բառի, ուստի՞ եղած է մեզի սոսացումն, և ի՞նչ է նորա բուն նշանակութիւնը։ Փնտռութիւնք բաւականապէս արդիւնաւոր եղան այս հարցմանց պատասխանելու, և ցուցանել թէ հայերէն Օն ձայնը կը բաղդատի սանսքրտ Օմ և Հում բառերու հետ։ Առաջ բաղդատեմ օմի հետ, որ կարեւորն է, յետոյ և հումի հետ։

Կ'երեւի թէ Օն ձայնը շատ հին ժամանակներէ ի վեր մտած է մեր լեզուի բառերուն մէջ, ըսել կուզեմ Օ գրին մեր այբուբենական կարգին մէջ մտնելէն շատ դար առաջ։ Այդ ձայնը երկբարբառով կը բացատրէին Հայ, Հնդիկք, Պարսկաւիկք ինչպէս և այժմու Գաղղիացիք. —ու կը գրեն և Օի նման ձայն կը հանէին. և Օն բառն ալ կը գրէին աւն, և կը հնչէին աւն—վերը ըսի, Օն երկու գրի է ձայն, հիմա կը տեսնենք որ աւն երեք գրով է բաղկացեալ, և զայն հնչելու ատեն ալ երեք տառից հնչումն կառ մը զգալի ըլլալու էր։

Այս երեք համագումար տառից միահնչիւն աւն ձայնը շատ հին ժամանակ մեզի եկած է Հնդիկներու ձեռքով, որոց մօտ այս երեք տառերը ի մի փակագիր կապուելով եղեր է աւմ, զոր ռնգաց և քիթի մէջէն միաշունչ հնչելով օմ, ոմ ձայնիւ հնչումը կը հանեն, ձայն խորհրդաւոր մտածութեան յայտնիչ. իբր աւել թէ այդ մտածելու բան է. շատ մեծ ու խորհրդածելու նիւթ է. անոր համար (օմ) նշանագիրն կոչեն խորհրդաւոր փակագիր (մէսդիքալ կամ մէսթէրիալ [illegible])։

Ի՞նչ է աւն ձայնին և փակագրին խորհրդաւոր նշանակութիւնը։ — Ո՞վ կրնար յանդգնիլ անքննելւոյն նշանակութիւնը քննել. ո՞ր աշխարհային միտք կրնար հետազօտել անճառելւոյն խորհըրդական միտքը. ո՛ր մեղք տառապեալ անսուրբ մարդ կարող էր ի բերան առնուլ այդ սուրբ միանգամայն և սոսկալի ձայնն ու անունը. ոչ որ պէտք էր հարցանել, փնտռել, գիտել, զի անհասանելի, անքննելի և անիմանալի էր. գաղտնիք մի էր այն արդեօք հասարակաբար ամեն մարդու գիտութենէ։ Առաջին քահանայապետն միայն, նա որ գերագոյն աստիճանի սրբութեան հասած կը համարուէր, գիտէր այն ձայնին և փակադրին խորհրդաւոր միտքը. և ինքն ալ իր նախորդ քահանայապետէն ծածկաբար աւանդելովը ուսած էր, և ոչ ումեք իշխէր հաղորդել այդ գաղտնիքը։ Իսկ ինքն քահանայապետն այդ ահաւոր ձայնը միտք բերելու կամ արտասանելու ատեն, գետնի հաւասար տարածուելով երկիւղիւ ու դողալով մատուցանէր երկրպագութիւն։

Ինչ կերպով վերջապէս յայտնուեցաւ այդ խորհրդաւոր փակադրին զօրութիւնը և աւն ձայնին նշանակութիւնը։ — Կ'երեւի թէ յոյժ շատ ժամանակ գաղտնի պահուեցաւ խորհրդականութիւնը. զի մեծ քահանայապետին խորհրդապահութեան և երկիւղածութեան կնքոյն տակը ամրացած ու անթափանցելի էր։ Բայց ետքէն սկսած են նոքա իրենց ամենահաւատարիմ աշակերտի կամ սրբակեաց արբանեկի մը յայտնել խորհուրդը. և քիչ քիչ անոնց մէկ թիւը երկուք եղած է և երկուքը երեք, վերջապէս ծանուցուած և հրատարակուած է բուն միտքը, որ այդ եռագիր աւն (օն) սոսկալի բառը կը նշանակէ ինքնագոյ աստուծոյ անունը, նախագոյակ էութեան անունը, ահաւոր անուան կնիք, երրորդութիւն արեաց հին հաւատքին. որոյ համար Մանուի օրինական մատենին մէջ սա կերպով գրուած է. «Սուրբ և նախնական վանկ բաղկացեալ յերից տառից այսոցիկ ա—ւ—մ, յորում վետայեանն երրորդութիւն պարփակի, պահեսցի գաղտնի»։ Այս խօսքէն կը հասկցուի որ աւն (օն) ձայնը նախահայեաց հին գրերու մէջ կը նշանակէր Արեաց նախնական եռաստուածութիւնը. բայց յետոյ պրահմական դրութեան մէջ պահելով հանդերձ երրորդութիւն նշանակելը երեք տառից նշանակութիւնք վերածեցան ի պրահմական երրորդութիւն, այսինքն ա պրահմա, և վիշնու, մ Սիվա։ — Այս է ահա մեր օն ձայնին սկիզբն ու ծագումը. և երկաւորութիւն յոյժ կանուխ ժամանակներու մէջ՝ ի Հնդկաց։ — Ուշիմ աշակերտը այս յօդուածիս ընթերցողը միտք պահէ որ օն ձայնին երկաւորութիւն առ մեզ ուղղակի ի Հնդկէ է. որպէս զի երբ ուրիշ անգամ մը «Պրահմանք ի Հայս» յօդուած մի գրեմ, հասկանայ որ օն ձայնը Հայաստանի մէջ պրահմականութեան երկայն ժամանակ հաստատուած ըլլալուն մէկ յայտնի ապացոյցն է։ Օն խօսակէս նախորդ ձայն ըլլալով, առանց զանդելի միջնորդութեան, զի նոքա օն ձայնը չեն կրեր, և ոչ ուրիշ լեզուի միջնորդութեան ուղղակի Հնդիկներէ պրահմանաց կամ պոստեանց ձեռքով մնած է ի Հայս. ուստի թէպէտ և օն ինքնին ամենափոքր բառ, բայց իր մէջ պարունակէ ոչ փոքր պատմական գիտելիք։

Արդ օն ձայնն ու խորհրդաւոր փակագիրն որ ի սկզբան այնչափ երկիւղածութեամբ գաղտնի կը պահուէին յայտնուեցան, և զոր անհնարին էր արտասանել սովորական ձայն դարձան, և վերջը վերջը ամեն խօսք օն ձայնով սկսիլ և օն ձայնով կատարել՝ միշտ բարեկեցութեան մօր՝ հասարակ բան դարձաւ Հնդկաց մէջ։ Գործ մի սկսելու ատեն օն ձայնը կ'արտաբերէին, նոյնպէս և աւարտելուն. պարբերական միտքութիւնքն սկսելու և աւարտելու ատեն, բակտի գանէն ներս կամ դուրս ոտք դնելու ատեն, աղօթք և նուէր արկանելու ատեն, և ո՛ր և է կրօնական և կենցաղական գործի ձեռք զարնելու ատեն, օն ձայնով կը սկսէին և օնով կը կատարէին։ Այս ամեն պարագային մէջ օն բառին նշանակութիւնն եղաւ աստուծով սկսանիլ և աստուծով վերջացնել, մեծին աստուծոյ անունովը զօրացեալ յաջողութեամբ սկսանիլ և յաջողաբար կատարել։ Այս բառը զի աստուածային ու բարեկեցական էր, շատ երկիւղածութեամբ կ'արտասանէին, և ոչ թէ փողոցի խօսք բրած էին։ — Այս նշանակութեամբ մնած է մեր լեզուի գործածութեան մէջ, այնպէս որ մեր նախնի թարգմանիչք առէտ գործածեր են սուրբ գիրքն և սրբոց հարց գործերը ի հայերէն փոխելու ատեն։ Ի նոյն նշանակութիւն կը վերաբերին Օն, արի՛ք գնասցուք առ տի. իբր առել՝ եալլահ զալգըն կիտէլիմ։ Օն, եկայք և մեք ընդ նմա մեռցուք. եալլահ պիզ տէ օնուն իլէ պէրապէր էօլէլիմ։ Ուստի օնը ոչ երբէք յաջորդ բառին հետ կցելու է՝ ինչպէս կ'ուսուցանեն բառագիրք, հապա զատել և առել, Օն, առեալ յերկրորդն գիտեցուք. օն, առեալ տեսցուք ի հանդէսի. օն, առեալ խօսն մի յլղատակեսցուք. յորս առեալ գիտել, առեալ տեսանել, առեալ անցանել ևն, է ոճ մի սովորական նման Թուրքերէնի ալըբ կէլիր, ալըբ կէօրիւր, ևն։ Օնը յաջորդ բառին հետ կցած բանել՝ և Օն առ., օն առեալ, օն արիք, օն եկայք [illegible], և այնպէս ի կարգ բառագրոց [illegible]

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

ՕԳՏԱԿԱՐ ԽՐԱՏ ՄԸ

Ճերմակ ժանեակները (տանթէլ) լուալու կերպ մը

Ժանեակները փաթթէ գլանաձեւ փայտի մը կամ շիշի մը վրայ որուն ստորին և վերին մասերն հաւասար տրամագիծ ունենան. եթէ քանակութիւնը փոքր է, որուակ մ'ալ կրնաս գործածել։ Այս գործողութենէն յետոյ, խիտ կտաւով մը ծածկէ ժանեակին վրայ և ամբողջը թաթխէ օճառի փրփրացեալ ջրի մէջ. ուր պէտք է մնայ 24 ժամ։ Ապա դուրս հանէ շիշը և ափիդ մէջ լաւ մը քամէ որպէս զի ժանեակներուն մէջերը մնացած օճառը դուրս ելնէ. շիշը նորէն օճառախառն ջրի մէջ թաթխէ և այս գործողութիւնը կրկնէ երկու օր։ Յետոյ մաքուր ջրի մէջ դիր զայն 4-5 ժամ և քամէ. անցո՛ւր լեղակի ջրէ, և շիշին վրայ փաթթէ չոր ծալուած մաքուր անձեռոցի մը, որպէս զի խոնաւութիւնն առնու։ Ապա քակէ և ժանեակները պարզէ բրդէ ծածկոցի մը վրայ, և յարդուկէ անցուր։

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ, եռամսեայ, կը հրատարակուի մարտ, յունիս, սեպտեմբեր և դեկտեմբեր ամսոց մէջ։

Ընկերագրութեան քաղաքներն են Կ. Պոլիս, Սեղրաս խան և Վենետիկ, Վանք Մխիթարեանց, Ս. Ղազար։

Տարեկան գինն է 10 ֆրանք։ Իւրաքանչիւր պրակի գինն է 3 ֆրանք։

Հրատարակուեցաւ Ա. Պրակ եռամսեայ, 1884 ի.

ՑԱՆԿ ՆԻՒԹՈՑ

1884. — Մաղթանք Բազմավէպ Հանդիսարանին։

ՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅԿԱԿԱՆ. Ս. Սիմէոն ճգնաւոր և սարկաւագ հայկազն. — Տաղ գարնան (Աւետիք Պատրիարքի).— Մատենագրութիւն նախնեաց. Պատմութիւն վրաց ի Ջուանշիրէ. — Խօսք իմաստասիրաց (ի քաղուածոյ Նախնեաց).— Նորագիւտ պատառիկ ի գրոց Տարերացն Երկրաչափութեան Եւկլիդեայ Աղեքսանդրացւոյ, հին թարգմանութեամբ Նախնեաց (Պատկերազարդ).— Երգ սիրելւոյ (Հին Քնար). — Տեսութիւն Մարիրաեան աւանդութեան բստ Մովսիսի խորենացւոյ. — Աւանդք Նախնեաց (Ոսկիփորիկ). — Բերթեւածք Ղուկիանոս Երգչի Կարնեցւոյ. — Տապանագիր Հ. Սիմէոն Վ. Ճուլարտեան։

ՀԱՆԴԷՍ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ. — Տարերք Բուսաբանութեան (պատկերազարդ). — Ուսումնական գիտելիք. որդունք։

ՀԱՆԴԷՍ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ. — Եկեղեցի Սրբուհւոյն Ժընըվիեւայ կամ Պանթէոն ի Բարիզ (պատկ.). — Ուղեւորութիւն ի Պարսկաստան ժան Տիէօլաֆուայ Տիկնոջ (պատկ.). — Պաղեստին. — Սահմանավէճք կամ խաղարձանք։

Ս. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ ԱՌԱՆՑ ՑԱՒԻ ԱԿՌԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Թիւ 1, Պաղչէ-գաբու, Կոստանդնուպոլիս

—o—

Դարուս ամենամեծ գիւտերէն մէկն է անտարակոյս ելեկտրական զօրութեան կիրառութիւնն յօգուտ մարդկային ցեղին։ Ասոնց մէջ թերեւս կարեւորագոյն է այն արդիւնքն զոր կը մատուցանէ նա գործնական բժշկութեան, յորոց մի է նաև ատամնաբուժութեան տուած նոր և հրաշալի օժանդակութիւնն։ Այս է ելեկտրական աքցանն, ճարտարարուեստ հնարք որով կ'անհետանան ամէն խոչ և խութ, ցաւ կամ տագնապ որք ակռայ հանելու գործողութիւնն այնքան դժուարամերձ կ'ընէին հասարակաց։ Այսուհետև շնորհիւ ելեկտրական գործւոյն, ակռայ հանելն դիւրամատոյց կ'ընծայուի փափկագոյն մարդոց իսկ, յորոց յական թօթափել անզգայաբար կ'ելլեն ատամունք, առանց ո՛ր և է փոքրագոյն ցաւ մը պատճառելու։ Ելեկտրական ատամնահանութիւնն դեռ հազիւ երեւեալ յԱմերիկա, արդէն իսկ սահմանեալ է մարդկային ազգիս մեծ ծառայութիւն մատուցանելու, որոյ ի մասնակցութիւն կը հրաւիրէ Ս. Խաչատուրեան իւր բազմաթիւ յաճախորդքն, ինչպէս նաև զամէն տառապեալս ատամնախօթութեամբ։ Փորձը կրնայ ապացուցանել թէ այս նոր եղանակաւ կարելի է ոչ միայն առանց ցաւի հանել ակռայն, այլ որ ոչ նուազ պիտանացու է, ելեկ[illegible]

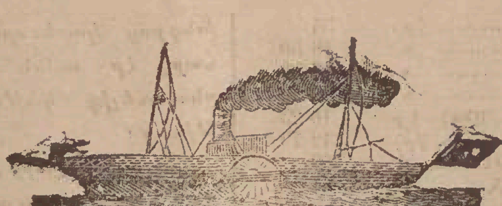

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷՅԻ
ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱԿԸ
1884 ՅՈՒՆԻՍ ԱՄՍՈՅ

(Բաց ի կիրակի օրերէն) Եւրոպական եզերքէն կամուրջ եկող շոգենաւոց երթեւեկութեան ժամերը

Ժ. Վ.		Թ.
11	Ենիմահալլէ Մեզարպուրնու Պէյիւքտէրէ Թարապիա Ենիքէօյ (Ենիքէօյի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի)	34
11 35	Ենիքէօյ Ստենիա Միրկէօն Պօյաճըքէօյ Ռ. Հիսար Պէպէք (Առնաւուտքէօյի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի)	19
12	Ռ. և Ա. Գավագ Ենիմահալլէ Մեզարպուրնու Պէյիւքտէրէ Թարապիա Ենիքէօյ (Ենիքէօյի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի)	32
12 50	Ենիքէօյ Ստենիա Միրկէօն Պօյաճըքէօյ Ռ. Հիսար Պէպէք (Առնաւուտքէօյի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի)	21
1 30	Ենիմահալլէ Մեզարպուրնու Պէյիւքտէրէ Թարապիա Ենիքէօյ (Ենիքէօյի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի և ուրբաթ օրերը Ստենիա Միրկէօն Պօյաճըքէօյ Ռ. Հիսար Պէպէք)	20
2 05	Ենիքէօյ Ստենիա Միրկէօն Պօյաճըքէօյ Ռ. Հիսար Պէպէք (Պէպէքի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի բաց ի ուրբաթ օրերէ)	28
2 45	Ենիմահալլէ Մեզարպուրնու Պէյիւքտէրէ Քիրէճպուրնու Թարապիա Ենիքէօյ Ստենիա Միրկէօն Պօյաճըքէօյ Ռ. Հիսար Պէպէք (Պէպէքէն մեկնող շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի)	34
4 15	Ենիմահալլէ Մեզարպուրնու Պէյիւքտէրէ Թարապիա Ենիքէօյ Ստենիա Միրկէօն Պօյաճըքէօյ Ռ. Հիսար Պէպէք Առնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ։ Այս շոգենաւը Բամազանի երկրորդ օրէն սկսեալ ժամը 5 ին պիտի մեկնի Ենիմահալլէէն։	32
6 15	Ենիմահալլէ Մեզարպուրնու Պէյիւքտէրէ Թարապիա Պէյգօզ Բաշչապահճէ Ենիքէօյ Միրկէօն Գանլըճա Ռ. և Ա. Հիսար Գանտիլլի Առնաւուտքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյ Օրթաքէօյ Գուզկունճուք Պէշիքթաշ Իւսկիւտար	25
8 15	Ա. և Ռ. Գավագ Ենիմահալլէ Մեզարպուրնու Պէյիւքտէրէ Թարապիա Ենիքէօյ Միրկէօն Պօյաճըքէօյ Ռ. Հիսար Պէպէք Առնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ (ուրբաթ օրերը Ստենիա պիտի հանդիպի)	20
10 —	Մեզարպուրնուէն Պէյիւքտէրէ Թարապիա Պէյգօզ Ենիքէօյ Միրկէօն Ռ. Հիսար Առնաւուտքէօյ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ	28

Առնաւուտքէօյէն կամուրջ եկող շոգենաւոց ժամերը

10 30	Պէպէք Առնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ	21
11	Պէպէք Առնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ	33
11 35	Առնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ	28
12 10	Պէպէք Առնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ Գապաթաշ	22
1	Առնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ	33
1 30	Պէպէք Առնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ Գապաթաշ	23
2 15	Առնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ	19
3	Պէպէք Առնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ	23
3 45	Պէպէք Առնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ Գապաթաշ	19
10 50	Հիսարէն ուղղակի կամուրջ	19
11 10	Պէպէքէն ուղղակի կամուրջ	25

Ասիական եզերքէն կամուրջ եկող շոգենաւոց ժամերը

10 45	Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյի Գուզկունճուք Գապաթաշ	22
11 30	Պէյգօզ Բաշչապահճէ Ռ. Բաշչամահալլէ Գանլըճա Ա. Հիսար Գանտիլլի (Գանտիլլիի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի)	23
11 50	Գանտիլլի Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյի Գուզկունճուք	25
1	Գանտիլլի Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյի Գուզկունճուք	2
1 30	Պէյիւքտէրէ Թարապիա Պէյգօզ Բաշչապահճէ Գանլըճա Ա. Հիսար Գանտիլլի (Գանտիլլիի նաւամատոյցը Գանտիլլիէն մեկնող շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի և ուրբաթ օրերը Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյ Գուզկունճուք Իւսկիւտար)	17
2 30	Գանտիլլի Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյ Գուզկունճուք Իւսկիւտար (բացի ուրբաթէն)	33
3 30	Գանտիլլի Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյ Գուզկունճուք Պէշիքթաշ	2
4 15	Պէյգօզ Բաշչապահճէ Ռ. Բաշչամահալլէ Գանլըճա Ա. Հիսար Գանտիլլի Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյ Գուզկունճուք։ Այս շոգենաւը Բամազանի երկրորդ օրէն սկսեալ ժամը 5 ին պիտի մեկնի Ենիմահալլէէն։	22
8 43	Պէյիւքտէրէ Թարապիա Պէյգօզ Բաշչապահճէ Գանլըճա Ա. Հիսար Գանտիլլի Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյի Գուզկունճուք Իւսկիւտար (ուրբաթ օրերը Ռ. Բաշչամահալլէ)	21
10 25	Գանտիլլիէն ուղղակի կամուրջ	23

(Բաց ի կիրակի օրերէն) կամուրջէն Եւրոպական եզերք երթեւեկող շոգենաւոց ժամերը

1	Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Առնաւուտքէօյ Ռ. Հիսար Միրկէօն Ենիքէօյ Թարապիա Պէյիւքտէրէ Մեզարպուրնու Ենիմահալլէ	34
1 30	Գապաթաշ Իւսկիւտար Պէշիքթաշ Գուզկունճուք Օրթաքէօյ Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Առնաւուտքէօյ Գանտիլլի Ա. և Ռ. Հիսար Գանլըճա Միրկէօն Ենիքէօյ Բաշչապահճէ Պէյգօզ Թարապիա Պէյիւքտէրէ Մեզարպուրնու Ենիմահալլէ	25
2 30	Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Առնաւուտքէօյ Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկէօն Ենիքէօյ Թարապիա Պէյիւքտէրէ Մեզարպուրնու Ենիմահալլէ	32
5 —	Գապաթաշ Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Առնաւուտքէօյ Պէպէք Ռ. Հիսար Պօյաճըքէօյ Միրկէօն Ստենիա Ենիքէօյ Պէյգօզ Թարապիա Պէյիւքտէրէ Մեզարպուրնու Ենիմահալլէ և Գավաղներ	20
6 45	Իւսկիւտար Պէշիքթաշ Գուզկունճուք Օրթաքէօյ Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Առնաւուտքէօյ Գանտիլլի Ռ. Հիսար Գանլըճա Միրկէօն Ենիքէօյ Թարապիա Պէյիւքտէրէ	21
8 15	Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Առնաւուտքէօյ Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկէօն Ենիքէօյ Թարապիա Պէյիւքտէրէ Մեզարպուրնու	28
9 45	Հիսար Պօյաճըքէօյ Միրկէօն Ստենիա Ենիքէօյ Թարապիա Պէյիւքտէրէ Մեզարպուրնու Ենիմահալլէ	32
10 30	Ռ. Հիսար Պօյաճըքէօյ Միրկէօն Ստենիա Ենիքէօյ Թարապիա Քիրէճպուրնու Պէյիւքտէրէ Մեզարպուրնու Ենիմահալլէ	17
11 10	Ենիքէօյ Թարապիա Պէյիւքտէրէ Մեզարպուրնու Ենիմահալլէ	20
11 30	Պէպէք Ռ. Հիսար Պօյաճըքէօյ Միրկէօն Ստենիա Ենիքէօյ	25

Կամուրջէն Առնաւուտքէօյ երթեւեկող շոգենաւոց ժամերը

10 30	Ուղղակի Պէպէք	22
12 30	Ուղղակի Առնաւուտքէօյ	33
1	Ուղղակի Պէպէք	23
1 45	Ուղղակի Առնաւուտքէօյ	19
2 30	Ուղղակի Պէպէք	23
3 15	Ուղղակի Պէպէք	19
9 50	Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Առնաւուտքէօյ Պէպէք Ռ. Հիսար (Վոսփոր եկող շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի)	19
10 25	Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Առնաւուտքէօյ Պէպէք	25
11 5	Գապաթաշ Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Առնաւուտքէօյ Պէպէք (Ենիքէօյի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի)	21
11 45	Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Առնաւուտքէօյ Պէպէք	28
12 —	Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Առնաւուտքէօյ	25

Կամուրջէն Ասիական եզերք երթեւեկող շոգենաւոց ժամերը

11 20	Իւսկիւտար Գուզկունճուք Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ Ա. Հիսար Գանլըճա Պէյգօզ Ենիքէօյ	21
12 25	Ուղղակի Գանտիլլի	2
12 45	Իւսկիւտար Գուզկունճուք Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ Ա. Հիսար Գանլըճա Ենիքէօյ (բաց ի ուրբաթ օրերէ)	28
1 55	Ուղղակի Գանտիլլի (բացի ուրբաթ օրերէ)	33
2 45	Իւսկիւտար Գուզկունճուք Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ Գանտիլլի Ա. Հիսար Գանլըճա Բաշչապահճէ Պէյգօզ (ուրբաթ օրերը Ռ. Բաշչամահալլէ)	25
2 55	Ուղղակի Գանտիլլի	
9 25	Գապաթաշ Պէշիքթաշ Գուզկունճուք Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ Գանտիլլի (Գավաղներ գացող շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի)	23
10 15	Գանտիլլի Ա. Հիսար Գանլըճա Ռ. Բաշչամահալլէ Բաշչապահճէ Պէյգօզ Թարապիա Մեզարպուրնու Գավաղներ	34
10 40	Պէշիքթաշ Գուզկունճուք Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ Գանտիլլի Ռ. Հիսար (Գանտիլլի նաւամատոյցը Պէյգօզի շոգենաւուն հետ պիտի հաղորդակցի)	33
11 10	Գանտիլլի Ա. Հիսար Գանլըճա Ռ. Բաշչամահալլէ Բաշչապահճէի Պէյգօզ	23
11 40	Գապաթաշ Գուզկունճուք Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ	21

Ամեն ուրբաթ շոգենաւ մը կամուրջէն ժամը 3.45ին մեկնելով Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Առնաւուտքէօյ Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկէօն Ենիքէօյ Թարապիա Պէյիւքտէրէ և Մեզարպուրնու պիտի հանդիպի և անկէ ժամը 5.30ին մեկնելով և [illegible]

ԻՒՍԿԻՒՏԱՐ ԵՐԹԵՒԵԿՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐ

ԲԱՑ Ի ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԷՆ

ԻՒՍԿԻՒՏԱՐԷՆ ԿԱՄՈՒՐՋ		ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԻՒՍԿԻՒՏԱՐ	
11 —	6 20 Պէշիք	11 25	7 15
11 45	7 15	12 — Գզկնճ	8 15
12 30	8 10 Պէշիք	12 45	9 — Պէշիք
1 —	9 —	1 15	9 30
1 30	9 45	1 50	10 — Պէշիք
2 —	10 — Պէշիք	2 20	10 25 Գզկնճ
2 30	10 30	2 55	10 45
3 10	10 40	3 30	11 5
3 45	11 5	4 — Պէշիք	11 25
4 30	11 25	4 45	11 50
5 5 Պէշիք	11 45 Գզկնճ *	5 30	12 5
5 45	12 5	6 — Պէշիք	12 5 Գզկնճ *

(* Այս շոգենաւները Հրէից տօներուն չպիտի երթեւեկեն)

ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

ԻՒՍԿԻՒՏԱՐԷՆ ԿԱՄՈՒՐՋ		ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԻՒՍԿԻՒՏԱՐ	
11 15	— —	11 10	— —
12 —	7 15	11 55	7 15
12 45	8 10 Պէշիք	12 40	8 15
1 30	8 40	1 25	8 50 Պէշիք
2 15	9 25	2 10	9 20
3 —	9 50	2 55	10 — Պէշիք
3 45 Պէշիք	10 30	3 30	10 35
4 20	11 —	4 10 Պէշիք	11 5
5 10 Պէշիք	11 25 Պէշիք	4 55	11 35
5 45	12 5	5 40	12 5
6 20 Պէշիք	— —	6 15 Պէշիք	— —

ՀԱՐԷՄ ԻՍԿԷԼԷՍԻ ԵՐԹԵՒԵԿՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐ

ԲԱՑ Ի ՈՒՐԲԱԹ ՕՐԵՐԷՆ

2 — Հարէմէն Սալաճագ (բաց ի կիրակի օրերէն)
4 Հարէմէն Սալաճագ
10 45 Հարէմէն
1 45 կամուրջէն Հարէմ (բաց ի կիրակի օրերէն)
3 45 կամուրջէն Հարէմ
10 30 կամուրջէն Հարէմ անկէ Սալաճագ

ԻՒՍԿԻՒՏԱՐ ՍԻՐՔԷՃԻ ԻՍԿԷԼԷ
ԵՒ
ԳԱՊԱԹԱՇԻ ՄԻՋԵՒ
ԿԱՌԱԲԱՐՁ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ
ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

2 45 Իւսկիւտարէն Գապաթաշ Սիրքէճի
4 — Իւսկիւտարէն Սիրքէճի
10 — Իւսկիւտարէն Սիրքէճի
11 15 Իւսկիւտարէն Գապաթաշ
3 15 Սիրքէճիէն Իւսկիւտար
4 45 Սիրքէճիէն Գապաթաշ
10 45 Սիրքէճիէն Իւսկիւտար
11 30 Գապաթաշէն Իւսկիւտար

20 ՖՐՆՔ. 95 Ղ.Շ.

ԺԱՄԱԳՈՐԾ
Գ. Է. ՍԷԼՎԱՃԵԱՆ
ՄԱՀՄՈՒՏ-ՓԱՇԱՅԻ ԳԼՈՒԽ ԹԻՒ 244

95 Ղ.Շ. 20 ՖՐՆՔ.

Իւր արհեստական փորձառութիւնը գնահատող Արգոյ Հասարակութեան պատիւ ունի ծանուցանել թէ այս անգամ Բարիզու ամենէն նշանաւոր գործարաններէն միոյն մէջ պատրաստել տուած է նշանակեալ գնով նմանը չտեսնուած կոյթէն լարուող և խիստ ձեւաւոր ժամացոյցներ որոց 20 տարի կանոնաւոր բանիլն կերաշխաւորէ, եթէ տարին անգամ մը միայն իւղոտուին։

Գաւառներէ եկած յանձնարարութիւնք փութով և ճշդութեամբ կը կատարուին։

ԱԶԳ

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒԻ ՉԷՔ ՈՒՆԵՆԱՐ
եթէ գործածէք

(Ժիւռոնտի) Սուլաք գաւառին Պէնէտիկտեան կրօնաւորաց, Ակռայ մաքրող փոշին կամ դեղը որ 1880 ին Պրիւսէլի մէջ 2 ոսկի մետալ առած է, ինչպէս նաև մեծ մրցանակներ. այս դեղը հնարած է 1373 ին Բիէր Պուրսօ ֆրանսացի կրօնաւորը։

ՋԵՆՕՊԻԻ ՋՈՒՐ

Որուն՝ մրցմամբ չի կրնար հաւասարիլ ո՛չ մէկ դեղ. մազերուն իրենց բնական գոյնը տալու մասին։ Արդիւնքը քիչ օրուան մէջ կերեւի յաջող կերպով։ Գործածութիւնը խիստ դիւրին է. Ներկ մը չէ այս, այլ լուացման ջուր մը, որ մազերը կը պահպանէ եւ կը զօրացնէ, գոյն տալով։

ԼԱՀՕՐԻ ԲՈՒՏՐԱ

Փայլուն, փափուկ, թափանցիկ և ընտիր բուտրա մ'է որ շարունակ գործածուելով մորթը կը գեղեցկացնէ և կը փայլեցնէ, ո՛և է այլայլումէ զերծ պահելով զայն։ Խիստ փոքր մաս մը բաւական է ամբողջ երեսի մը համար։ Փափուկ փետրեայ վրձինով կը գործածեն զայն և ապա կը սրբեն նուրբ կտաւով մը կամ կակուղ վրձինով։

ՎԱՅՐԿԵՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿ Տօքթ. Բիշարի

Վայրկենական կերպով մազերը և մօրուքը ներկելու համար կատարելագործեալ բաղադրութիւն մ'է, որ մորթին վրայ բիծ չի թողուր։

ՋՈՒՐ Տօքթ. Թօմընի, վայրկենական կերպով մօրուք ներկելու համար։

ԲՈՒՍԱԿԱՆ ՋՈՒՐ, գլուխ մաքրելու համար.

ՍԷՖԱԼԻՆ, դեղ Տօքթ. Ռուսօյի, մազ թափելու դէմ, որ թաղանթները կը հանէ և գեղեցիկ մազեր կը բուսցնէ, շարունակ գործածուելով։

ԱՐՆԻՔԱԼԻՆ, Տօքթ. Ռուսօյի, գեղեցիկ թուալէթի ջուր, խածուածքի, այրուածքի, այտերու բորբոքման դէմ ևն։

ԼԻՍՕՐԻՆ, [illegible] համար, ամեն տեսակ ընտիր ջուրեր։

ԿԼԻՍԷՐԻՆ, ձեռքի ուռեցքի և արեգակնակէզ դէմքերու համար։

Վաճառատուն հաստատեալ յամին 1807. — Ընդհանուր գործակատար Ա. ՍԵՐՆԵՆ, Հիւնքեարի փողոց թիւ 3, ի Գալաթա։

Այս դեղերը կը գտնուին նաեւ Կ. Պոլսոյ բոլոր դեղարանաց մէջ։

ՇԱՀԱԿՑԱԿԱՆ ՌԷԺԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ԱԶԳ

Ռէժիի Վարչութիւնը Ճիպալիի գործարանին մէջ կատարելիք քանի մը շինութիւններ ունենալով, այդ աշխատութիւնները նուազուրդի դրուած է։

Շինութեանց յատակագծին և պայմանաց տեղեկանալ ուզող անձինք կրնան դիմել Ռէժիի վարչութեան կեդրոնատեղին ի Պոլիս, ամեն օր յուլիս 10 (Ն. Տ.) հինգշաբթիէն սկսեալ, առաւօտեան ժամը 10 էն մինչև կէսօրէն երեք ժամ վերջը։

Դրաւոր առաջարկութիւնք կնքեալ ծրարով պէտք է մինչև առաւելն յուլիս 24, հինգշաբթի, ժամ 3 ուղարկուին։

Կ. Պոլիս, 25 յունիս 17 յուլիս 1884

(ԸՆԴՀ. ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ)

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՆՊԱՐԵՂԷՆԱՑ

[illegible] Թիւ 59

[illegible]

Մելգոն էֆ. Տէօքմէճեանի վաճառատան մէջ կը գտնուին նպարեղինաց վերաբերեալ ամեն տեսակ ապրանքներ, որպիսիք են, խաշվէ սովորական, լաւ և ընտրագոյն (մարթինիքա). շաքար՝ Մարսիլիոյ և Թրիէստէի. այլ և այլ տեսակ ըմպարմաչէթներէ զատ, Ֆրանսական բուն Ֆուրնիէ. Սիպիրի թարմ և ընտիր խաւ. Նաբոլիի մաքարոն. Ճէնօվայի և Նաբոլիի չէհրիյէ. բրինձ՝ Մախսուսէ և Բիզօն. լուբիա և սիսեռ՝ եփուն և խիստ համեղ. անուշեղէնի և խմորեղէնի յատուկ լաւագոյն ալիւր. օսլայ (նիշասթա) և արարօթ. Քանտիոյ և Այվալըքի ընտիր աճառ. Լոնտոնի և Մարսիլիոյ քօլա. Ամերիկայի քարիւղ (կազ). Լոնտոնի ընտիր լեղակ (չիվիտ). քօնեաք և այլ ոգելից ըմպելիք. սոտա. թարմ ըսթաքօզ և սարտին. Այվալըքի ընտիր ձէթ. Թարխանա և պուլկուր. մէկ խօսքով, նոյն վաճառատան մէջ կը ծախուի ամեն տեսակ [illegible] լաւագոյնն այն պիտանի բանիւ, որք առեւտրական նոյն ճիւղին կը վերաբերին գլխաւորապէս։

Ամեն յանձնարարութիւն կը կատարուի ուղղութեամբ և կանոնաւորապէս։

Գիները խիստ չափաւոր են։ ԱՊԱՌԻԿ ՉԿԱՅ։

Արտօնատէր, Ս. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՅ